

162

85934

Projekts.

62-4
162

SODU LIKUMI.

0309069135

Pirmā nodaļa.

Noziedzīgi nodarījumi un sodi vispār.

Pirmais nodaļjums.

Vispārēji nolikumi.

1.*) (1.) Par noziedzīgu atzīstams nodarījums, kuŗš tā izdarīšanas laikā noliegts likumā ar soda piedraudējumu.

2. (2.) Par noziedzīgiem nodarījumiem noliekamie sodi ir šādi:

- 1) ieslodzījums katorgas cietumā;
- 2) ieslodzījums ilglaika cietumā;
- 3) ieslodzījums īslaika cietumā;
- 4) arests;
- 5) naudas sods.

3. (3.) Noziedzīgus nodarījumus, par kuŗiem likumā kā augstākais sods nolikts ieslodzījums katorgas cietumā, sauc par smagiem noziegumiem.

Noziedzīgus nodarījumus, par kuŗiem likumā kā augstākais sods nolikts ieslodzījums ilglaika vai īslaika cietumā, sauc par noziegumiem.

Noziedzīgus nodarījumus, par kuŗiem likumā kā augstākais sods nolikts arests vai naudas sods, sauc par pārkāpumiem.

Otrais nodaļjums.

Sodu likumu piemērošanas robežas.

4. (4.) Šie Sodu likumi piemērojami noziedzīgiem nodarījumiem, kuŗus izdarījuši Latvijas robežās kā Latvijas pavalstnieki, tā arī ārzemnieki, ciktāju tādu nodarījumu sodamība nav paredzēta sevišķos likumos.

5. (5.) Šie Sodu likumi nav piemērojami noziedzīgiem nodarījumiem, ko izdarījuši ārzemnieki, kuŗiem Latvijā ārzemniecības tiesības.

6. (6.) Šie Sodu likumi piemērojami noziedzīgiem nodarījumiem, ko izdarījuši ārvalstīs Latvijas pavalstnieki, kuŗiem šinīs valstīs ārzemniecības tiesības.

*) Otrais skaitlis iekavās apzīmē 1903. g. Sodu likumu numerāciju.

7. (9.) Šie Sodu likumi piemērojami, ievērojot 8. līdz 10. pantu noteikumus, noziedzīgiem nodarījumiem, kuņus ārpus Latvijas robežām izdarījuši Latvijas pavalstnieki:

- 1) ja izdarītais nodarījums ir smags noziegums vai noziegums, un
- 2) ja ārvalstī vai vispāri ārpus Latvijas robežām izdarītais nodarījums ir tāds pārkāpums, kuņa sodamība paredzēta Latvijas noslēgtā starptautiskā līgumā.

Šie Sodu likumi piemērojami, ievērojot 8. un 9. pantu noteikumus, noziedzīgiem nodarījumiem, ko izdarījuši arī ārzemnieki ārpus Latvijas robežām:

- 1) ja izdarītais nodarījums ir smags noziegums vai tāds noziegums, ar kuņu ta izdarītais apdraudējis Latvijas pavalstnieku tiesības vai Latvijas valsts mantu vai ienākumus;
- 2) ja ārvalstī vai vispāri ārpus Latvijas robežām izdarīta noziedzīga nodarījuma sodamība paredzēta Latvijas noslēgtā starptautiskā līgumā.

8. (10.) Kas izdarījis noziedzīgu nodarījumu ārpus Latvijas robežām 7. pantā norādītos gadījumos neatbild pēc šiem Sodu likumiem:

- 1) ja nodarījums nav noliegts ta izdarīšanas vietas likumā;
- 2) ja pie atbildības saucamais attaisnots vai atsvabināts no soda ar likumīgā spēkā nākušū ārvalsts tiesas spriedumu;
- 3) ja notiesātais izcietis visu sodu pēc ārvalsts tiesas sprieduma;
- 4) ja izdarītais noziedzīgais nodarījums, kuņš vērst pret ārvalsti, pieder pie tādiem, par kuņiem izdošana nav pielaižama.

Tam, kas izdarījis noziedzīgu nodarījumu ārpus Latvijas robežām un ir atbildīgs pēc šiem Sodu likumiem saskaņā ar 7. pantu, sods mīkstinams pēc 51. panta noteikumiem, ja notiesātais jau izcietis daļu no viņam ar ārvalsts tiesas spriedumu piespriestā soda, vai arī, ja pēc izdarīšanas vietas likuma paredzēts vieglāks sods nekā šinīs Sodu likumos.

9. (11.) Iepriekšējā (8.) panta pirmās daļas 1. un 2. punkta, kā arī tā paša panta otrās daļas noteikumi nav piemērojami 100.*) līdz 104.*) un 126.*) p.p. paredzētiem noziedzīgiem nodarījumiem, bet ja vainīgais ir Latvijas pavalstnieks, tad nav piemērojami arī 108.*) līdz 111⁴.*), 112¹.*), 114.*) līdz 118.*) (1. pk.), 118².*), 643.*) (2. un 3. d.) un 645.*) (4. d.) p.p. paredzētiem noziedzīgiem nodarījumiem.

10. (12.) Latvijas pavalstniekam, kas ārpus Latvijas robežām izcietis visu sodu (8. p. I. d. 3. pk.) par noziedzīgu nodarījumu, par kuņu šinīs Sodu likumos vai sevišķos likumos nolikts sods, ne mazāks par ieslodzījumu katorgas cietumā, atgriežoties Latvijā, ar tiesas spriedumu atņemamas tiesības saskaņā ar 27., 28., 29., 32. un 33. pantu noteikumiem.

11. (12.) Ārzemnieks, kas ārpus Latvijas robežām izdarījis smagu noziegumu vai noziegumu un par šo noziedzīgu nodarījumu Latvijā nav notiesāts, attaisnots vai no soda atsvabināts likumā noteiktā kārtībā, ir izdodams saskaņā ar līgumu, kāds noslēgts ar valsti, kuņa prasa pie atbildības saucamā izdošanu, vai arī uz savstarpības pamata, kādā šinī ziņā nodinājusies ar šo valsti.

Ja pastāv īpaša konvencija, ir pielaižama arī Latvijas pavalstnieku izdošana ārvalstij.

*) Pantu uzskaitījums pēc 1903. g. Sodū likumu numerācijas.

12. (14.) Sods piespriežams pēc ta likuma, kuŗš bija spēkā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas laikā.

Ja likumu, kuŗš bija spēkā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas laikā, grozītu līdz vainīgā notiesāšanai, sods piespriežams pēc likuma, kuŗā paredzēts vieglāks sods.

Ja likumu, kuŗš bija spēkā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas laikā, atceltu līdz vainīgā tiesāšanai, atzīstot nodarījumu par nesodamu, sods nav piespriežams.

Ši panta 2. un 3. d. noteikumi nav piemērojami, ja likums ir bijis izdots sevišķu laika vai vietēju apstākļu dēļ un zaudējis savu spēku šiem apstākļiem izbeidzoties.

Noilguma laiks, kas dzēš noziedzīgā nodarījuma sodamību, aprēķināms pēc likuma, kuŗš bija spēkā ša nodarījuma izdarīšanas laikā (66. p. 1. un 2. pk.), vai tānī laikā, kad taisīts spriedums par to (66. p. 3. pk.), ja šīnī i kumā noteikts īsāks sodamības noilguma laiks, nekā jaunajā likumā.

Trešais nodaļums.

Sodi.

13. (16.) Ieslodzījums katorgas cietumā piespriežams uz visu mūžu vai uz laiku no sešiem līdz piecpadsmit gadiem.

Notiesātie sākumā turami vienieslodzījumā no sešiem mēnešiem līdz vienam gadam, bet pēc tam pārvedami kopieslodzījumā.

Tiesa var nolemt turēt notiesātos važās uz laiku no trim mēnešiem līdz sešiem gadiem.

Notiesātie obligatoriski nodarbinami pie smagiem piespiedu darbiem kā ieslodzījuma vietas telpās, tā arī ārpus tām.

Sievietes pie ārējiem darbiem ārpus ieslodzījuma vietas nodarbinamas tikai ar viņu piekrišanu.

Piezīme. Noteikumi par turēšanu važās sevišķā pielikūnā pie šī panta.

14. (18.) Ieslodzījums ilglaika cietumā piespriežams uz laiku no viena gada un sešiem mēnešiem līdz sešiem gadiem.

Notiesātie sākumā turami vienieslodzījumā no trim līdz sešiem mēnešiem, bet pēc tam pārvedami kopieslodzījumā.

15. (20.) Ieslodzījums īslaika cietumā piespriežams uz laiku no divām nedēļām līdz vienam gadam un sešiem mēnešiem.

Notiesātie sākumā turami vienieslodzījumā, bet ne ilgāk par trim mēnešiem un pēc tam pārvedami kopieslodzījumā.

16. Ilglaika un īslaika cietumā notiesātiem obligatoriski jāstrādā cietuma priekšniecības ievestie darbi ieslodzījuma vietas telpās, bet tos var nodot pie darbiem arī ārpus cietuma telpām.

Sievietes pie ārējiem darbiem ārpus cietuma telpām nodarbinamas tikai ar viņu piekrišanu.

17. Katorgas, ilglaika un īslaika cietuma notiesātie turami kopieslodzījumā, ja ieslodzījuma vietā nav vienieslodzījuma kameru, vai, ja vienieslodzījums ir bīstams notiesātā veselībai.

Notiesātā veselības pārbaudīšana notiek pielikumā pie šī panta norādītā kārtībā.

Katorgas, ilglaika un īslaika cietumā notiesātie par to laiku, kamēr atrodas kopieslodzījumā, atšķirjami cits no cita pa nakti un no darba brīvajā laikā, ja ir vajadzīgie ierīkojumi.

18. (21.) Arests piespriežams uz laiku no vienas dienas līdz sešiem mēnešiem.

Notiesātie turami arestam ierīkotās telpās, kopieslodzījumā, bet uz viņu lūgumu, ja ir brīvas kameras, pārvietojami vienieslodzījumā.

Notiesātiem uz ilgāku laiku par septiņām dienām, obligatoriski jāizvēlas kāda nodarbošanās no tādām, kuŗas pielaižamas aresta telpās, pretējā gadījumā darbus noteic cietuma priekšniecība.

Notiesātie nodarbināmi pie ārējiem darbiem ārpus ieslodzījuma vietas tikai ar viņu piekrišanu.

19. (22.) Ieslodzījuma laiks noteicams: katorgas cietumā notiesātiem gados un pusgados, ilglaika cietumā — gados un mēnešos, īslaika cietumā — gados, mēnešos un nedēļās, bet aresta laiks — mēnešos, nedēļās un dienās.

Likumā paredzētais papildu sodu laiks, kuŗā atņemta tiesība nodarboties pēc soda izciešanas ar likumā noteiktiem tirdzniecības vai rūpniecības veidiem, vai ar citu likumā norādītu darbību, kā arī aizliegts ieņemt līdzīgu vai augstāku vietu dienestpersonām, vai arī garīgas kārtas personām, atstādinot viņus no amata — noteicams gados un mēnešos.

Soda laika ilgumu aprēķinot, dienā skaitamas divdesmitčetras stundas, nedēļā septiņas dienas. Mēnesis un gads aprēķināmi kalendariski, bet sodus saskaitot un dalot, mēnesī rēķināmas trīsdesmit dienas.

20. (23.) Katorgas cietumā notiesātos var nosacīti atsvabināt no soda tālākas izciešanas, ja viņu uzvešanās bijusi nevainojama: uz visu mūžu notiesātos — ja viņi izcietuši piecpadsmit gadus, bet uz noteiktu laiku notiesātos — ja viņi izcietuši trīs ceturtdaļas no viņiem piespriestā soda.

Ilglaika un īslaika cietumā notiesātos var nosacīti atsvabināt no soda tālākas izciešanas, ja viņu uzvešanās bijusi nevainojama, viņi izcietuši divas trešdaļas no piespriestā soda un pie tam pavadījuši ieslodzījumā izpildot spriedumu: ilglaika cietumā notiesātie — ne mazāk par vienu gadu, bet īslaika cietumā notiesātie — ne mazāk par sešiem mēnešiem, neieskaitot šini laikā iepriekšēja apcietinājumā pavadīto laiku.

Sikāki noteikumi pielikumā pie šī panta.

21. Ja apsūdzētam piespriež īslaika cietuma, aresta vai naudas sodu, vai ievietošanu labošanas un audzināšanas iestādē un tiesai ir pamatoti iemesli sagaidīt, ka notiesātais arī sodu neizpildot, turpmāk nevainojami uzvedīsies, viņai ir tiesība notiesātam nosacīti atlaist soda izpildīšanu.

22. Iepriekšējais 21. pants nav piemērojams: 1) lietās, uz kuŗu iztiesāšanu nav ieradies apsūdzētais, 2) lietās, kuŗas ierosināmas tikai uz cietušo sūdzību pamata, 3) sodamiem ar naudas sodu fiska noteikumu pārkāpumiem, 4) notiesātiem uz ieslodzījumu īslaika cietumā, ja viņi jau agrāk sodīti par smagu noziegumu, vai noziegumu, un ja līdz jauna nozieguma izdarīšanai nav pagājuši pieci gadi no īslaika cietuma soda izciešanas dienas, bet desmit gadi no smagāka soda izciešanas dienas.

23. Tiesas piespriestā soda izpildīšana, kā arī likumā paredzētā sodam sekojošā tiesību ierobežošana atliekama notiesātiem uz ieslodzījumu īslaika cietumā — uz pieciem gadiem, pārējos gadījumos — uz trim gadiem. Šo termiņu laikā tiesa var nodot notiesāto sevišķā uzraudzībā.

24. Ja nosacīti notiesātais iepriekšējā (23.) pantā minētos termiņos nevainojami uzvedies, tiesas piespriestais sods, kā arī likumā paredzētā sodam sekojošā tiesību ierobežošana atzīstama par galīgi atlaistiem.

25. Ja 1) nosacīti notiesāto no jauna notiesātu par smagu noziegumu, vai noziegumu, kas izdarīts iepriekšējā 23. pantā minētiem termiņiem, vai šinīs termiņos, 2) vai šinīs pašos termiņos nāktu zinams, ka nosacīti notiesātais jau agrāki ir bijis sodīts un līdz nozieguma izdarīšanai, par kuŗu tam piespriests nosacīts sods, nav bijuši pagājuši 23. panta 4. punktā paredzēti termiņi, 3) vai šinīs pašos 23. pantā minētos termiņos nāktu zinams, ka nosacīti notiesātais nekrietni uzvedas apdraudēdams personīgu un sabiedrības drošību un kārtību, 4) vai arī nosacīti notiesātais slēpjās no tiesas ieceltas uzraudzības, — tiesa nekavējoties taisa lēmumu par sava nosacītā sprieduma izpildīšanu.

Ja šī panta 1. punktā paredzētos apstākļos nosacīti notiesāto no jauna notiesātu par noziegumu, izdarītu aiz neuzmanības, vai tikai pārkāpumu, nosacītā sprieduma izpildīšana atkarajas no tiesas.

26. (24.) Naudas sods noteicams latos, izņemot gadījumus, kuŗos likumā norādīta sevišķa naudas soda aprēķināšanas kārtība. Ja likumā augstākais naudas soda apmērs nolikts ne mazāks par simts latiem, tad šis sods piespriežams ne mazāks par desmit latiem. Mazākais naudas sods, ko tiesa var piespriest, ir viens lats.

Soda naudas samaksu tiesa var atlikt vai sadalīt termiņos uz laiku, ne ilgāku par vienu gadu, skaitot no tās dienas, kad spriedums stājies likumīgā spēkā.

Soda nauda, kuŗai likumā nav noteikts īpašs mērķis, nāk valstij par labu.

27. (27.) Notiesāšana uz ieslodzījumu katorgas un ilglaika cietumā, kā arī uz ieslodzījumu īslaika cietumā, ja šinī pēdējā gadījumā izdarīti noziegumi, kas paredzēti S. l. sekošos pantos: 158.* (2. d. 1. pk.), 168.* (2. d. 2. pk.), 242.*), 274.* (2. d.), 279.*), 344.* (4. d.), 351.*), 352.*), 427.*), 428.*), 431.*), 432.*), 434.*), 435.* (2. d.), 440.*), 441.*), 442.* (3. d.), 443.* (3. d.), 516.*), 524.*) līdz 527.*), 574.* (1. un 2. d.), 575.*) līdz 578.*), 579.* (2. d.), 580.*), 581.* (1.—3. d.), 582.*), 583.*), 586.*), 588.*), 590.* (1. d.), 591.* (1. un 2. d.), 592.*) līdz 596.*), 598.*), 599.*), 607.*) līdz 609.*), 611.*) līdz 616.*), 619.*), (2. d.), 626.* (2. d.), 656.* (3. d.), 657.*) līdz 659.*), 661.*), 664.*), 665.*), 673.* (2. d.), 674.*) un 675.* (1. d.), ir savienota ar kuŗa dienestā iegūtu dienesta pakāpju, ordeņu un citu atzīnības zīmju, goda amatu un nosaukumu un penziju zaudēšanu, kā arī atstādīnāšanu no valsts, baznīcas un pašvaldības amatiem.

28. (30.) Katorgas un ilglaika cietumā notiesātie, kā arī īslaika cietumā notiesātie par noziegumiem, kuŗi paredzēti 27. pantā uzskaitītos Sodu likumu sevišķās daļas pantos, zaudē tiesības:

1) valsts un pašvaldību lietās balsot, vēlēt vai tikt vēlētam vai izlietot citas politiskas tiesības;

*) Pantu uzskaitījums pēc 1903. g. Sodu likumu numerācijas.

- 2) kalpot valsts vai pašvaldības dienestā;
- 3) kalpot armijā un flotē;
- 4) ieņemt baznīcas amatus;
- 5) būt par aizbildni vai aizgādni;
- 6) būt par priekšnieku vai pārzini, audzinātāju vai skolotāju mācības iestādēs, kā arī izlietot mājskolotāju tiesības;
- 7) būt par šķirējtiesnesi, kā arī konkursa valdes vai administrācijas locekli, zvērinātu aizgādni, zvērinātu piesēdētāju, zvērinātu advokatu vai pilnvarnieku valsts un sabiedriskās iestādēs vedamās lietās;
- 8) būt par liecinieku pie līgumiem vai aktiem, kuņiem vajadzīgs liecinieku pastiprinājums.

Piezīme, Notiesājot uz ieslodzījumu īslaika cietumā, tiesa var izņēmuma veidā atsvabināt notiesāto no 27., 28. un 32. pantos paredzētām soda sekām.

29. (31.) Uz iepriekšējā (28.) panta zaudētās tiesības, izņemot gadījumus, kad viņu atjaunošana pēc jebkādu termiņu notecēšanas nebūtu savienojama ar sevišķiem likuma noteikumiem, iegūst no jauna: katorgas cietumā notiesātie pēc piecpadsmit gadiem, ilglaika cietumā — pēc desmit gadiem un īslaika cietumā — pēc pieciem gadiem no soda izciešanas.

Ša panta pirmā daļā minētos termiņus uz notiesāto lūgumu tiesa var saīsināt, ja pagājis puslaika no šiem termiņiem. notiesāto uzvešanās bijusi nevainojama un pēdējā dzīves vietā viņi nodzīvojuši ne mazāk par diviem gadiem.

30. (32.) Īslaika cietumā notiesāto var uz tiesas lēmumu, tieši pēc cietuma soda izciešanas, ievietot darba namā uz laiku no sešiem mēnešiem līdz diviem gadiem, ja tiesa atzīst, ka viņš izdarījis noziedzīgo nodarījumu aiz liekēdības vai slinkuma.

Ilglaika vai īslaika cietumā notiesātos, kuņi izdarījuši noziedzīgus nodarījumus aiz pierastas žūpības, var uz tiesas lēmumu ievietot, pēc soda izciešanas alkoholiķu namā līdz kamēr izveseļojās, bet ne ilgāk par vienu gadu.

31. (33.) Likumā paredzētos gadījumos piespriežams likumā sevišķi norādīts papildu sods, ievērojot attiecīgos gadījumos sekošus noteikumus:

- 1) laiks, uz kādu atņemt tiesību nodarboties ar likumā norādītiem tirdzniecības vai rūpniecības veidiem, vai arī ar citu likumā norādītu darbību, skaitams no soda izciešanas;
- 2) soda nauda nāk valstij par labu, ja likumā nav noteikta citāda šīs soda naudas izlietošana;
- 3) tiesas spriedumu, ja likumā norādīts, ka spriedums jāizsludina, iespiež uz vainīgā rēķinu vienā no valdības un vienā no privātiem periodiskiem izdevumiem pēc tiesas nolēmuma;
- 4) likumā norādītā dienestpersonu, kā arī garīgas kārtas personu atstādināšana no amata, izņemot 63. p. otrā daļā paredzētu gadījumu, savienota ar aizliegumu ieņemt līdzīgu vai augstāku vietu likumā noteiktā laikā.

32. (34.) Uz ieslodzījumu katorgas un ilglaika cietumā un ar tiesību

zaudēšanu savienotu ieslodzījumu Islaika cietumā notiesātiem (27. p.) pēc viņu atsvabināšanas no ieslodzījuma uzlikti šādi ierobežojumi:

- 1) viņiem aizliegts dzīvot un uzturēties valdības noteiktos apvidos;
- 2) ja pie atsvabināšanas no ieslodzījuma viņi paši neizvēlas dzīves vietu, tādu viņiem noteic iekšlietu ministrs;
- 3) tiem, kas izcietuši ieslodzījuma sodu katorgas cietumā, triju gadu laikā, bet pārējiem pusgada laikā no novietošanās dienas, aizliegts bez vietējās policijas sevišķas atļaujas atstāt izvēlēto vai norādīto dzīves vietu;
- 4) pēc 3. punktā minēto termiņu notecēšanas viņiem atļauts mainīt savu dzīves vietu ne citādi, kā ar vietējās policijas ziņu.

33. (35.) Iepriekšējā (32) pantā norādītie ierobežojumi dzīves vietas izvēles un maiņas tiesībās noteicami: katorgas cietumā notiesātiem — desmitgadīgs, ilglaika cietumā notiesātiem — trīsgadīgs, bet islaika cietumā notiesātiem — viengadīgs pēc atsvabināšanas no ieslodzījuma.

Ja notiesātie nevainojami uzvedušies, tad minēto laiku var saīsināt: desmitgadīgo — līdz pieciem gadiem, trīsgadīgo — līdz vienam gadam, bet viengadīgo pavisam atcelt.

Katorgas cietumā notiesātiem arī pēc tam, kad pagājis šinī pantā norādītais dzīves vietas izvēles un maiņas tiesību ierobežojumu laiks, nav tiesības pastāvīgi uzturēties valdības sevišķi noteiktos apvidos.

Ārzemniekiem dzīves vietas izvēles un maiņas tiesības ierobežojumu (32. p.) var pārvērst izraidījumā no valsts robežām ar aizliegumu atgriesties Latvijā.

Piezīme. Saīsināt dzīves vietas izvēles un maiņas tiesību ierobežojumu laiku (33. p. 2. d.) var iekšlietu ministrs, ja vietējā policija apliecinājusi, ka šinīs tiesībās ierobežotie nevainojami uzvedušies.

34. (36.) Priekšmeti, kurus aizliegts izgatavot, pārdot, izplatīt, turēt pie sevis vai glabāt, atņemami un, ja likumā nav norādīts sevišķs mērķis viņu izlietošanai, iznīcināmi vai nododami valsts īpašumā.

Uz ta paša pamata atņem un išņicina vai nodod valsts īpašumā:

- 1) lietas, kuŗas bijušas nolemtas vai jau izlietotas noziedzīgu nodarījumu izdarīšanai, un
- 2) citus likumā sevišķi norādītus priekšmetus.

35. (37.) Kas atvērts vai ierīkots bez pienācīgas atļaujas, jāslēdz līdz tam laikam, kamēr tādu atļauju saņem.

Kas nepareizi uzbūvēts, atvērts, ierīkots, pārbūvēts, izlabots vai atjaunots, no tiesas noteiktā laikā, uz vainīgā rēķinu jānorāda, jāslēdz, jāizlabo, jāpārvieto vai jāsaved agrākā stāvoklī:

- 1) ja vainīgā izdarītais atzīts par kaitīgu sabiedrības drošībai vai tautas veselībai;
- 2) ja izdarīti 223.* (3. pk.), 224.*), 310.* (2. d.), 311.*), 312.*), 316.* (3. pk.), 318.*), 384.*), 388.*), 398.* (2. pk.) un 407.*) pantos paredzētie noziedzīgi nodarījumi.

36. (38.) Iepriekšējo 34. un 35. pantu noteikumus tiesa piemēro arī tad, ja apsūdzēto attaisno vai atsvabina no soda, kā arī, ja kriminalvajašanu izbeidz vai aptur.

*) Pantu uzskaitījums pēc 1903. g. Sodu likumu numerācijas.

Ceturtais nodalījums.

Nodarījumu pieskaitamība un to noziedzīgums.

37. (39.) Nav pieskaitams par vainu noziedzīgs nodarījums, ja to izdarījusi persona, kuŗa, noziedzīgo nodarījumu izdaridama, aiz slimīga gara darbības sajukuma, vai nesamaņas stāvokli būdama, vai aiz garīgas neattīstības, kas cēlusies no miesīga trūkuma vai slimības, nav varējusi saprast no viņas nodaramā raksturu un nozīmi, vai vadīt savu rīcību.

Ja tādas personas atstāšana bez sevišķas uzraudzības tiesa atzīst par bīstamu, tad viņa nodod šo personu atbildīgā uzraudzībā vecākiem vai citām personām, kas izteikušas vēlēšanos pieņemt to savā gādībā, vai arī ievieto ārstniecības iestādē. Bet tāds, kas izdarījis vai mēģinājis izdarīt slepkavību, ļoti smagu miesas bojājumu, izvarošanu vai dedzināšanu un no tiesas ir atzīts par bīstamu sabiedrībai, obligatoriski ir ievietojams ārstniecības iestādē.

Šos sabiedrības aizsardzības līdzekļus tiesa atceļ, ja pēc pārbaudīšanas atzīst, ka persona, pret kuŗu tādi izlietoti, sabiedrībai nav vairs bīstama.

38. (40.) Nav pieskaitams par vainu noziedzīgs nodarījums, ko izdarījis mazgadīgais, kuŗam vēl nav divpadsmit gadu.

39. (41.) Nav pieskaitams par vainu noziedzīgs nodarījums, ko izdarījis divpadsmit līdz septiņpadsmit gadus vecs nepilngadīgais, kuŗš aiz prāta vai tikumiskas neattīstības nav varējis saprast izdaramā raksturu un nozīmi, vai vadīt savu rīcību.

Šādus nepilngadīgos var nodot atbildīgā uzraudzībā vecākiem vai personām, kuŗu gādībā viņi atrodas, vai citām uzticamām personām, kuŗas uz to izteikušas savu piekrišanu, vai arī ievietot audzināšanas iestādēs.

Audzināšanas iestādēs nodotie nepilngadīgie atstājami šinīs iestādēs ne mazāk par vienu gadu un ne ilgāk, kā līdz astoņpadsmit gadu vecumam, bet tie, kuŗi ievietojot viņus iestādē, ir vecāki par piecpadsmit gadiem, ne ilgāk, kā par pilngadības sasniegšanu. Noteikt tuvāk laiku, cik ilgi nepilngadīgiem jāpaliek audzināšanas iestādē, piekrit šīs iestādes pedagoģiskai padomei.

40. (42.) Nav pieskaitams par vainu noziedzīgs nodarījums, kuŗu ta izdarītājs nav varējis paredzēt vai novērst

41. (43.) Ja noziedzīgā nodarījuma izdarītājs nav neko zinājis par apstākli, kas nosaka nodarījuma noziedzīgumu, vai palielina atbildību, pats nodarījums vai atbildību palielinošais apstāklis nav pieskaitams par vainu.

Aiz neuzmanības izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem šis noteikums nav piemērojams, ja pati nezināšana bijusi vainīgā paviršības sekas.

42. (44.) Nav skaitams par noziedzīgu ne nodarījums, kas izdarīts izpildot likumu, ne arī nodarījums, kas izdarīts izpildot dienesta pavēli, kuŗu devusi attiecīga vara savas piekritības robežās un saskaņā ar pastāvošiem noteikumiem, ja pavēle neuzdod ko acimredzami noziedzīgu.

43. (45.) Nav skaitams par noziedzīgu nodarījums, kas izdarīts pie nepieciešamas aizstāvēšanās, pret paša vai citas personas personisko vai mantisko labumu nelikumīgu apdraudējumu.

Aizstāvēšanās robežu pārkāpšana ar aizsargāšanās pārmērību vai aizsargāšanos nelaikā sodama tikai likumā sevišķi norādītos gadījumos.

44. (46.) Nav skaitams par noziedzīgu nodarījums, kas izdarīts, lai glābtu savu vai citas personas dzīvību no briesmām, kuŗas tanī pašā laikā nav bijušas novēršamas ar citu līdzekli.

Nav arī skaitams par noziedzīgu nodarījumu, kas izdarīts, lai glābtu savu vai citas personas veselību, brīvību, šķīstību vai citu kādu personisku vai mantisku labumu no briesmām, kuŗas tanī pašā laikā nav bijušas novēršamas ar citu līdzekli, ja nodarījuma izdarītājam ir bijis pietiekošs pamats skaitīt paša izdaramo kaitējumu par mazsvarīgu, salīdzinot ar apsargājamo labumu.

Šie noteikumi nav piemērojami tanīs gadījumos, kad pati izvairīšanās no briesmām ir noziedzīgs nodarījums.

45. (47.) Nav skaitams par noziedzīgu nodarījums, kas vērsts pret neesošu priekšmetu, vai tādu priekšmetu, kas acimredzot ir nederīgs ta veida noziedzīga nodarījuma izdarīšanai, kāds ir bijis izdarītāja nodomā.

Piektais nodaļījums.

Vainīguma veidi.

46. (48.) Noziedzīgs nodarījums skaitams par tišu vai nodomātu, ne tikai tad, kad vainīgais ir gribējis to izdarīt, bet arī tad, kad viņš apzinīgi pielaidis tās sekas, kuŗas nosaka šī nodarījuma noziedzīgumu.

Noziedzīgs nodarījums skaitams par izdarītu aiz neuzmanības netikai, kad vainīgais nav viņu paredzējis, kaut gan būtu varējis vai viņam būtu vajadzējis to paredzēt, bet arī tad, kad viņš, kaut gan paredzējis sekas, kuŗas nosaka šī nodarījuma noziedzīgumu, tomēr vieglprātīgi domājis šādas sekas novērst.

Smagi noziegumi sodami tikai tad, ja tie izdarīti tiši.

Noziegumi sodami, ja tie izdarīti tiši, bet ja tie izdarīti aiz neuzmanības, sodami tikai likumā sevišķi norādītos gadījumos.

Pārkāpumi sodami ne tikai tad, ja tie izdarīti tiši, bet arī tad, ja tie izdarīti aiz neuzmanības izņemot likumā sevišķi norādītus gadījumus.

47. (49.) Darbība, ar kuŗu sākas ta noziedzīgā nodarījuma izpildīšana, kuŗu vainīgais gribējis izdarīt, bet nav to pabeidzis no viņa gribas neatkarīga apstākļa dēļ, skaitama par mēģinājumu.

Mēģinājums izdarīt smagus noziegumus un, likumā sevišķi norādītos gadījumos, arī noziegumus — sodams, bet sodi, kas nolikti likumā par šiem noziedzīgiem nodarījumiem, mīkstinami pēc 51. panta noteikumiem.

Mēģinājums izdarīt pārkāpumus nav sodams.

Mēģinājums izdarīt uoziedzīgus nodarījumus ar acimredzami nederīgu līdzekli, kas izvēlēts aiz galējas muļķības vai māņticības, nav sodams.

48. (50.) Līdzekļu iegūšana vai sagatavošana, tiša noziedzīga nodarījuma izvešanai, skaitama par sagatavojumu.

Sagatavojums sodams likumā sevišķi norādītos gadījumos un, ja tas apturēts no vainīgā gribas neatkarīga apstākļa dēļ.

49. (51.) Noziedzīgā nodarījumā, ja tādu izdarījušas vairākas personas, par līdzdalībniekiem atzistami tie kuņi:

- 1) apzināti kopīgi piedalījušies noziedzīgā nodarījuma izpildīšanā;
- 2) tiši uzskūdijuši citu kādu izpildīt noziedzīgu nodarījumu vai ņemt tāni dalību;
- 3) kā pabalstītāji tiši piegādājuši līdzekļus vai novērsuši kavēkļus, vai arī snieguši palīdzību noziedzīgā nodarījuma izdarīšanai ar padomu, norādījumu vai apsoliĵumu nekavēt ta izdarīšanu vai noslēpt to.

Smaga nozieguma vai nozieguma līdzdalībniekiem uzliekams sods, kāds paredzēts likumā par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, bet pabalstītājam sods mīkstinams pēc 51. panta noteikumiem.

No pārkāpuma līdzdalībniekiem sodams tikai tas, kuš piedalĳies viņa izpildīšanā, bet uzskūditājs un pabalstītājs sodams tikai likumā sevišķi norādĳtos gadĳjumos.

Sevišķām personĳgām attiecĳbām un apstākļiem, kuņi palielina, pamazina vai izslēdz kāda atsevišķa līdzdalĳbnieka sodamĳbu, nav iespaĳda uz pārēĳo līdzdalĳbnieku atbildĳbu.

Sevišķas personĳgas attiecĳbas un apstākļi, kas noteic nodarĳjuma noziedzĳgumu, neizslēdz ta līdzdalĳbnieka atbildĳbu, kuš personĳgi šādās attiecĳbās un apstākļos neatrodas, bet piespriežamais viņam sods mīkstinams pēc 51. p. noteikumiem.

Līdzdalĳbnieks, kuš atteĳcies no līdzdalĳbas noziedzĳgā nodarĳjumā un laikā spēris visus no viņa atkarĳigus soļus, lai novērstu šo nodarĳjumu, atsvabinams no soda.

50. (52.) Kas vienoĳies piedalĳties savienĳbā smaga nozieguma vai nozieguma izdarĳšanai, un nav atteĳcies no turpmākas līdzdalĳbas, bet nav bijis smaga nozieguma vai nozieguma līdzdalĳbnieks, atbild tikai par piedalĳšanos savienĳbā.

Piedalĳšanās savienĳbā, kas nodĳbinājusies smaga nozieguma vai nozieguma izdarĳšanai, vai bandā, kas nodĳbinājusies vairāku smagu noziegumu vai noziegumu izdarĳšanai, sodama likumā sevišķi norādĳtos gadĳjumos.

Sestais nodalĳjums.

Sodu mīkstināšana un sodu pārvērsšana.

51. (53.) Ja atzĳst, ka vainĳgais, vainu pamazinošu apstākļu dēļ pelna saudzĳbu, sods viņam mīkstinams uz sekošiem pamatiem:

- 1) nevar piesprieĳt augstāku soda mēru, kāds likumā noteĳkts par izdarĳto noziedzĳgu nodarĳjumu;
- 2) ja likumā par noziedzĳgu nodarĳjumu nolĳkta soda zemākā robeža, tiesa var sodu pamazināt līdz šāda soda veĳda zemākam likumĳgam apmēram;
- 3) ja likumā par noziedzĳgu nodarĳjumu soda zemākā robeža nav sevišķi nolĳkta, tiesa var pamazināt šo sodu līdz tāda soda veĳda zemākam likumĳgam apmēram, vai arī pāriet uz citu sodu sekošā pakāpenĳbā: no ieslodzĳjumu katorgas cietumā uz visu mūžu — uz ieslodzĳjumu katorgas cietumā uz

noteiktu laiku; no ieslodzījuma katorgas cietumā uz noteiktu laiku — uz ieslodzījumu ilglaika cietumā; no ieslodzījāma ilglaika cietumā — uz ieslodzījumu īslaika cietumā; no ieslodzījuma īslaika cietumā — uz arestu.

52. (54.) Tiesa, kuŗa lietā taisa spriedumu, var ieskaitīt sodā iepriekšējā apcietinājumā pavadīto laiku, visu vai daļu no ta.

53. (55.) Nepilngadīgie, divpadsmit līdz septiņpadsmit gadus veci, kuŗiem viņu izdarītais noziedzīgais nodarījums pieskaitīts par vainu, sodami:

- 1) četrpadsmit līdz septiņpadsmit gadus veci nepilngadīgie ieslodzījuma vietā katorgas cietumā uz visu mūžu ar ieslodzījumu cietumā uz laiku no astoņiem līdz divpadsmit gadiem, bet ieslodzījuma vietā katorgas cietumā uz noteiktu laiku ar ieslodzījumu īslaika cietumā uz laiku no trim līdz astoņiem gadiem;
- 2) visos pārējos gadījumos visāda veida brīvības atņemšanas sodu vietā, izņemot arestu, ar ievietošanu labošanas un audzināšanas iestādē;
- 3) aresta un naudas sodu vietā — ar brīdinošu pamācību no tiesas; bet ja tiesa atrod, ka nepilngadīgais pārkāpumus piekopj kā amatu, vai ka tie liecina par pieradumu pie noziedzīgās darbības, ar ievietošanu labošanas un audzināšanas iestādē.

Nepilngadīgos, kuŗi ievietojami labošanas un audzināšanas iestādēs, nodod tur tiesa uz laiku, ne mazāk par vienu gadu un ne ilgāku, kā līdz viņu pilngadības sasniegšanai. Nepilngadīgo nosacīta pirmstermiņa atsvabināšana piekrit šādas iestādes priekšniecībai, atkarīgi no ievietoto labošanās, bet ne agrāk, kā pēc sešu mēnešu pavadīšanas iestādē.

Ja nepilngadīgam, kas atzīts par ievietojamu labošanas un audzināšanas iestādē, spriedumu nododot izpildīšanai, jau pagājuši pilni septiņpadsmit gadi, viņš ieslogams īslaika cietumā, saīsinot pārvēršamā soda laiku ne mazāk par pusi, bet nekādā gadījumā soda laiku nenoteicot ilgāku par pieciem gadiem.

Ja nepilngadīgam piemēro soda nosacītu atlaišanu (21.—25. p.p.), tiesa nodod viņu atbildīgā uzraudzībā vecākiem vai personām, kuŗu gādībā viņš stāv, vai arī citām uzticamām personām, kuŗas uz to izteikušas savu piekrišanu, vai arī ievieto audzināšanas iestādē saskaņā ar 39. pantu.

54. (56.) Nepilngadīgiem, divpadsmit līdz septiņpadsmit gadu veciem, nav atņemamas vai ierobežojamas tiesības (27., 28. un 32. p.p.), izņemot tos četrpadsmit līdz septiņpadsmit gadus vecos, kuŗiem ieslodzījums katorgas cietumā uz visu mūžu pārvērsts īslaika cietuma sodā.

55. (57.) Nepilngadīgiem, septiņpadsmit līdz divdesmit vienu gadu veciem ieslodzījums katorgas cietumā uz visu mūžu pārvēršams ieslodzījumā katorgas cietumā uz piecpadsmit gadiem, bet ieslodzījums katorgas cietumā uz noteiktu laiku, ieslodzījums ilglaika vai īslaika cietumā samazinams par vienu trešdaļu.

Tiesību atņemšana un ierobežošana piemērojama tikai tanīs gadījumos, ja notiesā uz ieslodzījumu katorgas cietumā.

56. (59.) Ja soda nauda nav samaksāta mēneša laikā, no tās dienas, kad spriedums stājies likumīgā spēkā, vai arī noliktā termiņā, gadījumos,

kad soda naudas samaksa atlikta vai pielaista nomaksa pa daļām, tad, pārlicinoties noteiktā kārtībā, ka notiesātam nav līdzekļu soda naudas samaksai, naudas sods pārvēršams arestā uz laiku, kuŗa ilgumu noteic tiesa spriedumā pēc sekoša samēra: naudas sods līdz divdesmit pieciem latiem — arestā līdz vienai nedēļai; no divdesmit pieciem līdz simts latiem — arestā no vienas nedēļas līdz vienam mēnesim; no simts līdz pieci simti latiem — arestā no viena līdz trim mēnešiem; no pieci simti līdz vienam tūkstotim latu — arestā no trim līdz sešiem mēnešiem; pāri par vienu tūkstoti latu — arestā no sešiem mēnešiem līdz vienam gadam.

Ja soda naudu vai daļu no tās samaksā tanī laikā, kad notiesātais izcieš naudas sodu vietā uzlikto arestu, arests izbeidzams, vai arī viņa ilgums saīsināms samērā ar nomaksāto soda naudas daļu. Samazinot aprādītā kārtā soda laiku, arests ieskaitāms pēc tiesas spriedumā noteikta samēra.

Septītais nodalījums.

Atbildību palielinoši apstākļi.

57. (60.) Kas izdarījis līdz sprieduma, rezolucijas vai verdikta pasludināšanai divus vai vairākus noziedzīgus nodarījumus, sodāms ar smagāko no sodiem, kuŗus tiesa piespriedusi par šiem nodarījumiem. Tiesa var paaugstināt viņas piespriepto smagāko sodu līdz augstākam likumā par šo nodarījumu noteiktam soda apmēram, ievērojot tomēr, ka sods nedrīkst pārsniegt visu vainīgājam piespriepto soda kopsumu, un pieturoties pie 19 p. noteikumiem, pie kam ieslodzījumu katorgas cietumā var noteikt arī pa trim mēnešiem. Tomēr, ja smagākais sods ir ieslodzījums katorgas vai ilglaika cietumā, bet par kādu citu nodarījumu, kuŗu iztiesā pēc kopības, tiesa piespriedusi naudas sodu vai arestu, tiesa nevar paaugstināt viņas piespriepto smagāko sodu.

Tiesību atņemšana un ierobežošana, kā arī likumā norādītie papildu sodi, kas nav savienoti ar smagāko sodu, bet kuŗus tiesa piespriedusi par citiem pēc kopības iztiesājamiem noziedzīgiem nodarījumiem, pievienojami smagākam sodam.

58. (61.) Ja vainīgais jau izcietis visu sodu vai daļu no tā par vienu no noziedzīgiem nodarījumiem, kuŗi pēc 57. p. noteikumiem par kopību sodāmi ar brīvības atņemšanu uz noteiktu laiku vai ar naudas sodu, izciestais sods viņam ieskaitāms pēc kopības piespriežamā sodā.

59. (62.) Piespriežot sodu pēc kopības, vienāda veida sodu smagums noteicams pēc viņu ilguma vai lieluma, bet dažādu veidu — pēc viņu pakāpenības, ievērojot 2. un 60. panta noteikumus.

60. (63.) Sodus saskaitot un ieskaitot, seši mēneši ieslodzījuma katorgas cietumā skaitāmi par līdzīgiem vienam gadam ieslodzījuma ilglaika cietumā, vienam gadam un sešiem mēnešiem ieslodzījuma īslaika cietumā, un četriem gadiem aresta.

Naudas sods pielīdzināms arestam 56. pantā norādītās robežās.

61. (64.) Kas izdarījis līdz sprieduma, rezolucijas vai verdikta pasludināšanai divus vai vairākus pilnīgi vienādus vai vienāda veida noziedzīgus nodarījumus, aiz ieraduma pie noziedzīgas darbības vai tāpēc, ka

tādu darbību viņš piekopj kā amatu, atbild, pēc 57. līdz 59. pantu noteikumiem par kopību, ja likumā nav nolikts par tādiem nodarījumiem sevišķs sods.

Bez tam tiesa var, piespriedama kā smagāko sodu:

- 1) ieslodzījumu katorgas cietumā uz visu mūžu, — noliegt nosacītu atsvabināšanu no soda tālākas izciešanas (20. p.) pirms nav pagājuši divdesmit gadi;
- 2) brīvības atņemšanu uz noteiktu laiku, — pagarināt šī soda ilgumu; ja likumā noteikta soda augstākā robeža, — līdz šī soda veida augstākam apmēram, bet, ja tāda augstākā robeža nav noteikta, ieslodzījumu katorgas cietumā — līdz divdesmit gadiem, ieslodzījumu ilglaika cietumā — līdz astoņiem gadiem, ieslodzījumu īslaika cietumā — līdz diviem gadiem un arestu — līdz vienam gadam;
- 3) naudas sodu, — piespriet vēl arī arestu uz laiku, ne ilgāku par vienu mēnesi.

62. Uz iepriekšējā 61. panta pamata sods paaugstinams arī tad, ja noziedzīgais nodarījums izdarīts aiz huliganiskiem dzinumiem — aiz sevišķas nepamatotas ļaunprātības, bez iemesla no cietušā puses.

63. (65.) Uz 61. panta noteikumu pamata tiesa var paaugstināt sodu dienestpersonai, kas izdarījuši vispārēju noziedzīgu nodarījumu vai piedalījušies tajā, vai nu pārkāpjot dienesta padotības attiecības, vai izlietojot nelietīgi savus pienākumus vai pilnvarojumu, vai piedraudot ar spaidiem vai citādu nelietīgu varas izlietošanu, vai arī pārkāpjot savu dienesta pienākumu pret privatpersonām, ja par tādu varas pārkāpšanu, tās nelietīgu izlietošanu vai draudiem likumā nav noteikti īpaši sodi.

Ja dienestpersonu notiesā uz arestu par noziedzīgo nodarījumu valsts dienestā, tiesa var vainīgo atstādīnāt no amata, kuŗu tas ieņem (31. p. 4. pk.).

Ja dienestpersonu par noziedzīgo nodarījumu valsts vai pašvaldības dienestā notiesā uz ieslodzījumu īslaika cietumā, kas nav savienots ar tiesību atņemšanu (27. p.), tiesa var atstādīnāt vainīgo no viņa ieņemtā amata (31. p. 4. pk.).

64. (66.) Kas izdarījis noziedzīgu nodarījumu pēc sprieduma, rezolūcijas vai verdikta pasludināšanaš, vai arī soda izciešanas laikā, ir atbildīgs uz vispārēja pamata, ievērojot tomēr sekošus nosacījumus:

- 1) savienojot ieslodzījumu katorgas cietumā uz visu mūžu ar šo pašu sodu, tiesa nospriež turēt vainīgo važās uz laiku, ne ilgāku par desmit gadiem;
- 2) savienojot ieslodzījumu katorgas cietumā uz visu mūžu ar ieslodzījumu katorgas cietumā uz noteiktu laiku, tiesa nospriež turēt vainīgo važās uz laiku, ne ilgāku par sešiem gadiem;
- 3) savienojot ieslodzījumu katorgas cietumā uz visu mūžu ar ieslodzījumu ilglaika cietumā, tiesa nospriež turēt vainīgo važās uz laiku, ne ilgāku par diviem gadiem;
- 4) savienojot ieslodzījumu katorgas cietumā uz visu mūžu ar pārējiem brīvības atņemšanas sodiem, tiesa nospriež turēt vainīgo važās uz laiku ne ilgāku par sešiem mēnešiem;
- 5) savienojot sodus, kuŗi pastāv brīvības atņemšanā uz noteiktu laiku, sodu ilgumi saskaitāmi, bet, ja vainīgais sodams ar

dažādu veidu sodiem, vieglāka veida sods pievienojams smagākam, saisinot soda laiku pēc 60. pantā norādītā aprēķina pie kam sodu kopīgums nedrīkst pārsniegt 61. p. 2. d. 2. pk. norādīto sodu laiku.

65. (67.) Kas izdarījis noziedzīgu nodarījumu pēc soda izciešanas, ir atbildīgs uz vispārēja pamata. Bet ja notiesātais izdarījis ar agrāko pilnīgi vienādu vai vienāda veida noziedzīgu nodarījumu, sods, kuŗu piespiež par šo nodarījumu, izņemot gadījumus, kuŗos likumā nolikti par noziedzīgu nodarījumu atkārtojumu sevišķi sodi, paaugstinams pēc 61. p. noteikumiem, ja līdz jaunā, pilnīgi vienāda vai vienāda veida noziedzīga nodarījuma izdarīšanai pagājis no soda izciešanas par agrākiem: smagu noziegumu — ne vairāk par pieciem gadiem, noziegumu — ne vairāk par trim gadiem un pārkāpumu — ne vairāk par vienu gadu.

Astotais nodaļums,

Apstākļi, kas nepielaiž sodamību.

66. (68.) Sods nav piemērojams noilguma dēļ:

- 1) ja no noziedzīga nodarījuma izdarīšanas dienas līdz tai dienai, kad pret izdarītāju noteiktā kārtībā ierosināta kriminalvajašana, pagājis šāds laiks: attiecībā uz smagiem noziegumiem, par kuŗiem likumā kā augstākais sods nolikti ieslodzījums katorgas cietumā uz visu mūžu — piecpadsmit gadi; attiecībā uz pārējiem smagiem noziegumiem — desmit gadi; attiecībā uz noziegumiem, par kuŗiem likumā kā augstākais sods nolikts ieslodzījums ilglaika cietumā — astoņi gadi, attiecībā uz pārējiem noziegumiem — trīs gadi un attiecībā uz pārkāpumiem — viens gads;
- 2) ja no smagu noziegumu un noziegumu izdarīšanas dienas līdz sprieduma taisīšanas dienai pagājis divkārtīgs, bet no pārkāpumu izdarīšanas dienas līdz sprieduma taisīšanas dienai trīskārtīgs laiks, salīdzinot ar šī panta 1. punktā norādīto laiku;
- 3) ja no sprieduma taisīšanas dienas līdz tai dienai, kad viņu nodod izpildīšanai pagājis šī panta 2. pk. noteiktais laiks, kuŗu šādos gadījumos aprēķina saskaņā ar tiesas spriedumā noteikto sodu.

67. (69.) Tiesību atņemšanu vai ierobežošanu, ar kuŗu notiesātais sodams pēc sprieduma, kas stājies likumīgā spēkā, bet nav izpildams noilguma dēļ, noilgums nedzēs. Tiesību atņemšanas vai ierobežošanas laiks skaitams no tās dienas, no kuŗas ar noilgumu dzēsts spriedumā nenoteiktais sods.

68. (70.) Noziedzīgam nodarījumam, kas sastāv no vairākiem atsevišķiem darbiem, noilguma laiks skaitams no tās dienas, kad pabeigts pēdējais no šiem darbiem, bet noziedzīgam nodarījumam, kas turpinās nepārtraukti, — no viņa izbeigšanas dienas.

69. (71.) Ja kriminalvajašanu pēc likuma nevar ierosināt, pirms lieta nav skatīta cauri civilā tiesā, vai ja ierosinātā lietā lietas gaita vai

sprieduma izpildīšana apturēta uz likumā norādītiem pamatiem, lietas vešanas laiks civilā tiesā vai likamīga apturējuma laiks nav ieskaitams no ilguma laikā.

70. (72.) Apzēlošana un piedošana neatkarājas no tiesas. Tā pieder tieši Valsts Prezidentam, no kuŗa atkarājas notiesātā likteņa mīkstināšana pāri tām robežām, kas norādītas Sodu likumos, vai viņa vainas pilnīga piedošana. Vispārēja amnestija pieder Saeimai.

Rīgā, 1922. g. 21. decembrī.

Ministru prezidents Z. Meierovics.

Tieslietu ministrs V. Holcmanis.

Pielikums pie 13. p.

Noteikumi par katorgas cietumā notiesāto turēšanu važās.

Turot važās uz ieslodzījumu katorgas cietumā notiesātos, jāievēro sekoši noteikumi:

1. Važas izgatavojamas pēc galvenās cietumu valdes apstiprinātiem paraugiem.
2. Važas ir kāju un roku važas; kāju važu svars nedrīkst būt lielāks par 2 kilogramiem, bet roku — par 650 gramiem.
3. Zem kāju važu stipām apģērbjami kāju aizsargi. Roku važu aproces apšūvamas ar ādu.
4. Roku un kāju važas var uzlikt vienā un tai pašā laikā tikai tiem, kas notiesāti uz ieslodzījumu katorgas cietumā uz visu mūžu. Notiesātiem uz ieslodzījumu katorgas cietumā uz noteiktu laiku uzliekamas tikai kāju važas.
5. Važas notiesātiem noņemamas:
 - 1) kad pagājis tiesas spriedumā noteiktais laiks par turēšanu važās — ar cietuma priekšnieka varu;
 - 2) par nevainojamu uzvesanos, ievērojot notiesātā dotu cerību uz izlabošanos, ja pagājušas vismaz $\frac{2}{3}$ tiesas spriedumā noteiktā laika par turēšanu važās, — uz cietuma priekšnieka nolēmumu, kuŗu apstiprinājusi galvenā cietumu valde ar vietējās apgabaltiesas prokurora piekrišanu;
 - 3) ievērojot notiesātā ar ārsta pārbaudīšanas aktu apstiprinātu slimīgu stāvokli (6. p.) — uz galvenās cietumu valdes rīkojumu.
6. Ja notiesātais ir slimīgā stāvoklī un viņa turēšana važās ir acīmredzami bīstama viņa veselībai, notiesātā veselība jāpārbauda cietuma ārstam cietuma priekšnieka un prokuratūras amatpersonas klātbūtnē.

Veselības pārbaudīšanas protokolu ar visu minēto personu parakstiem cietuma priekšnieks iesniedz galvenai cietumu valdei, no kuŗas atkarājas jautājuma galīga izšķiršana par važu noņemšanu.

7. Ja notiesātā veselība, kuŗš atsvabināts no važām pirms termiņa saskaņā ar šo noteikumu 5. p. 3. pk., uzlabojas, viņam uzliekamas važas no jauna tādā pat kārtībā, kādā tās noņemamas.

8. Ja notiesātā uzvešanās, kuŗš atsvabināts no važām pirms termiņa saskaņā ar šo noteikumu 5. p. 2. pk., izrādas vainojama, viņam uzliekamas važas no jauna uz cietuma priekšnieka nolēmumu, kuŗu apstiprina galvenā cietumu valde.

9. Važās turamie notiesātie ievietojami atsevišķi no pārējiem ieslodzītiem.

10. Važu uzlikšana ieslodzītiem administratīvā kārtībā disciplinārsoda veidā un bēgšanas gadījumu novēršanai paredzēta īpašos noteikumos.

Pielikums pie 17. p.

1. Notiesātā veselības pārbaudīšanu, ja vienieslodzījums viņa veselībai ir bīstams, izdara cietuma ārsts cietuma priekšnieka un prokuratūras amatpersonas klātbūtnē.

2. Veselības pārbaudīšanas protokolu ar visu minēto personu parakstiem cietuma priekšnieks iesniedz galvenai cietumu valdei, no kuŗas atkarājas jautājuma galīga izšķiršana par arestētā pārvēšanu no vienieslodzījuma kopieslodzījumā.

3. Līdz šāda iesnieguma izšķiršanai notiesātais, kuŗa veselībai vienieslodzījums ar minēto protokolu atzīts par bīstamu, turams kopieslodzījumā.

Pielikums pie 20. p.

Noteikumi par nosacītu pirmstermiņa atsvabināšanu no soda.

1. Jautājuma ierosināšana par ieslodzīto nosacītu pirmstermiņa atsvabināšanu piekrīt ieslodzījuma vietas priekšniekam, garīgas kārtas personām, ārstiem un skolotājiem, kuŗi stāv dienestā pie ieslodzījuma vietas, prokuratūras amatpersonām, uz tieslietu ministrijas apstiprinātu statutu pamata darbojošos ieslodzīto un no ieslodzījuma atsvabināto aigādības biedrību priekšstāvjiem.

2. Jautājumu par ieslodzītā nosacītu pirmstermiņa atsvabināšanu ieslodzījuma vietas priekšnieks ceļ priekšā sevišķai pie ieslodzījumu vietām nodibinātai ieslodzīto atsvabināšanas komisijai. Šādas komisijas priekšsēdētājs ir viens no vietējiem mirtiesnešiem, kuŗu ieceļ attiecīga apgabaltiesa, bet locekļi: ieslodzījuma vietas priekšnieks, prokuratūras amatpersona, advokaturas priekšstāvis, kuŗu izvēl zvērinātu advokatu padome un ieslodzīto un no ieslodzījuma atsvabināto aizgādības biedrības priekšstāvis. Lai komisijas sastāvs būtu likumīgs, vajadzīgs būt klāt priekšsēdētājam, ieslodzījuma vietas priekšniekam un prokuratūras amatpersonai.

3. Komisija taisa savu lēmumu, noklausījusies tās personas ziņojumu, kuŗa ierosinājusi jautājumu par nosacītu atsvabināšanu, kā arī ieslodzītā un citu personu paskaidrojumus un liecības, ja komisija tos atzīst par node-

riģiem jautājuma izšķiršanai. Komisijas lēmumi par atsvabināšanas mōtīviem un nosacījumiem ierakstami protokolā.

4. Piešķirot nosacītu pirmstermiņa atsvabināšanu, ieslodzītam noteic dzīves vietu, ja viņš pats tādu nav izvēlējis, apvidos, kuŗos valdība notiesātiem nav aizliegusi uzturēties.

Sevišķi svarīgos gadījumos, komisija var dot notiesātiem atļauju uzturēties apvidos, kuŗos viņiem uz Sodū 1. 32. p. pamata noliegts uzturēties.

5. Par komisijas lēmumiem pārsūdzības nav pielaižamas ja prokuratūras amatpersona nav mierā ar komisijas lēmumu, lēmums nāk vietējā apgabaltiesā galīgai izšķiršanai rīcības sēdē. Apgabaltiesas lēmumi nav tālak pārsūdzami.

6. Apgabaltiesa ienākušo lietu skata cauri rīcības sēdē, iepriekš paziņojusi par lietas caurskatīšanu tai personai, kuŗa ierosinājusi jautājumu par nosacītu atsvabināšanu un, pēc tiesas ieskata, noklausījusies paša apsūdzētā un to personu paskaidrojumus, kuŗu noklaušināšana atzīta par vajadzīgu. Ja persona, kuŗai paziņots par lietas caurskatīšanu, neierodas, lietas izšķiršana nav apturama.

7. Lēmumu par nosacītas pirmstermiņa atsvabināšanas piešķiršanu ieslodzītam izpilda ieslodzījuma vietas priekšnieks divdesmitčetrū stundu laikā. Ja lēmums taisīts pirms sodū lik. 20. p. paredzētu termiņu notecešanas, tad pašā šo termiņu notecēšanas dienā. Atsvabinātam paskaidro nosacījumus, uz kuŗu pamata viņš atsvabināts.

8. Nosacīti pirmstermiņa atsvabināto pie pašas viņa atsvabināšanas no apcietinājuma uz visu neizciesto soda laiku nodod vietējās ieslodzīto un no ieslodzījuma atsvabināto aizgādības biedrības uzraudzībā un gādībā.

Ja tāda biedriba neatrod par iespējamu nosacīti pirmstermiņa atsvabināto pieņemt savā uzraudzībā un gādībā, vai arī, ja dzīves vieta viņam noteikta apvidū, kur tādu biedrību nav, nosacīti pirmstermiņa atsvabinātais, uz visu minēto laiku nāk vietējās policijas uzraudzībā.

Tiem, kas bijuši notiesāti uz ieslodzījumu katorgas cietumā uz visu mūžu, jāpaliek uzraudzībā un gādībā desmit gadu.

9. Kad nosacīti pirmstermiņa atsvabinātais ieradies viņam noteiktā dzīves vietā, viņam divdesmitčetrū stundu laikā jāierodas no ieslodzījuma vietas priekšniecības norādītā policijas iestādē. Pēdējā nekavējoties paziņo par nosacīti pirmstermiņa atsvabinātā ierašanos attiecīgai iestādei vai dienestpersonai.

10. Nosacītas pirmstermiņa atsvabināšanas laikā atsvabinātam nav tiesības atstāt viņa ieņemto dzīves vietu, neizlūdzot atļauju no biedrības vai policijas, kuŗas uzraudzībā un gādībā viņš stāv. Atļauju atstāt dzīves vietu izdod, ja ir svarīgi iemesli uz laiku, ne ilgāku par vienu mēnesi. Atstāt dzīves vietu uz ilgāku laiku, kā arī mainīt dzīves vietu var tikai ar policijas atļauju.

11. Ja nosacīti pirmstermiņa atsvabinātais nosacītas atsvabināšanas laikā izdara kādu noziedzīgu nodarījumu vai patvaļīgi atstāj viņa ieņemto dzīves vietu vai neierodas tādā vai pārkāpj nosacījumus, uz kuŗu pamata viņam piešķirta brīvība (7. p.), nosacītu pirmstermiņa atsvabināšanu var atcelt.

Nosacīta pirmstermiņa atsvabināšana obligatoriski atceļama, ja nosacīti pirmstermiņa atsvabinātam ar spēkā stājušos tiesas spriedumu pie-spriests sods, augstāks par arestu.

12. Nosacītu pirmstermiņa atsvabināšanu atceļ: tiesa, kuŗa taisījusi spriedumu par nosacīti atsvabinātā jauno noziedzīgo nodarījumu, bet pārējos gadījumos vietējais miertiesnesis.

13. Lietu par nosacītas pirmstermiņa atsvabināšanas atceļšanu, ja tai par iemeslu nav jauns noziedzīgs nodarījums, pie vietējā miertiesneša ierosina ta biedriba, kuŗas gādībā un uzraudzībā stāv nosacīti pirmstermiņa atsvabinātais, vai policija, norādot uz šo noteikumu 11. p. minētiem atceļšanas iemesliem. Par dienu, kuŗā skatama cauri lieta par nosacītas pirmstermiņa atsvabināšanas atceļšanu, tiesa paziņo nosacīti pirmstermiņa atsvabinātam, un, ja viņš vai ta pilnvarotais ierodas tiesas sēdē, noklausas viņu mutiskus paskaidrojumus. Izņēmumu gadījumos tiesa var atzīt nosacīti atsvabinātā ierašanos par obligatorisku. Tādā pat kārtā izaicinamas personas, kuŗu liecības tiesa atzīst par noderīgām jautājuma noskaidrošanai par nosacītas atsvabināšanas atceļšanu un tādas atceļšanas lietderību.

14. Ja nosacīti pirmstermiņa atsvabinātais nosacītas atsvabināšanas laikā izdarījis jaunu noziedzīgu nodarījumu, par kuŗu draud sods, ne mazāks par īslaika ieslodzījumu cietumā, kā drošības līdzekli pret apsūdzētā izvairīšanos no izmeklēšanas un tiesas attiecīga tiesas vara var izvēlēties turēšanu apcietinājumā, neatkarīgi no kriminalprocesā norādītiem noteikumiem.

15. Tiesas lēmums jautājumā par nosacītas pirmstermiņā atsvabināšanas atceļšanu nav pārsūdzams un nekavējoties ir izpildams uz vispārēju noteikumu pamata.

16. Taisot lēmumu par nosacītas pirmstermiņa atsvabināšanas atceļšanu jauna noziedzīga nodarījuma dēļ tiesa attiecīgos gadījumos piemēro noteikumus par noziedzīgu nodarījumu atkārtošānu.

Piespriežot sodu tiesa nospriež, ka jaunais sods jāizcieš papildus neizcietai soda daļai.

Attiecīgos gadījumos piemērojami noteikumi par sodu saskaitīšanu (Sodu lik. 60. p.).

17. Ja nosacītas pirmstermiņa atsvabināšanas laikā, ta nav atcelta uz šo noteikumu 11. p. pamata, no tiesas piespriestais sods atzīstams par izcietu, skaitot no nosacītas pirmstermiņa atsvabināšanas piešķiršanas dienas.

18. Tiem, kas nosacīti pirmstermiņa atsvabināti, pirms tie savu sodu izcietuši, laiks, kuŗā ierobežota tiesība dzīves vietu izvēlē un mainīt, skaitams no nosacītas atsvabināšanas dienas.

Tieslietu ministrs V. Holcmanis.

Paskaidrojums pie Sodū likumu projekta.

1903. g. Sodū likumi ir sava laika labāko juristu darbs. Ja tos salīdzina ar Krievijas agrākiem kriminal un labošanas sodū likumiem un mīertiesnešu sodū likumiem, tie jāatzīst par juridiskās zinātnes un tiesu prakstikas pēdējo vārdu. Tādi tie tomēr tikai salīdzinājumā. Jau Sodū likumus izstrādājot un apspriežot pagāja vairāk par 20 gadiem (1881. g. līdz 1903. g.) un arī tad šis lielais darbs dabūja tikai apstiprinājumu. Dzīvē un tiesu prakstē tos ievēda tikai vēlāk un tikai dažās atsevišķās nodaļās. Pilnā apmērā Sodū likumi Krievijā netika ievēsti. Jau toreiz Krievijā, kad apstiprināja Sodū likumus un sāka ievēst dzīvē, pecēlās balsis, ka Sodū likumi dažā ziņā novecojušies un nav piemēroti dzīvēi. Ja radās šaubas jau toreiz Krievijā par Sodū likumu piemērotību dzīvē, nav apstrīdams, ka tagad, kur mums pavisam cita valsts un sabiedriskas dzīves iekārta, Sodū likumu tūlitēja pamatīga pārstrādāšana ir nepieciešama.

Pie 2. panta.

Stājoties pie Latvijas Sodū likumu projekta izstrādāšanas, komisija vispirms uzskavējās pie sodū pakāpenēm, pie kam komisijai bija jāizšķir jautājums par nāves soda piemērošanu civiltiesās.

Sini jautājumā domas dalījās.

Daži komisijas locekļi izteicās par nāves soda ievēšanas lietderību, aizrādot, ka patiesībā nāves soda atcelšanas izsludināšana to vēl dzīvē neatceļ jo šo soda veidu turpina piemērot kara tiesās, kadēļ pareizāki būtu nāves sodū atklāti ievēst civilsodū likumos, šis soda veids nepieciešams, lai iebaidītu sevišķi bīstamus noziedzniekus, kā vairākkārtējus slepkavas, spieģus u. c. Ja valsts kara laikā raida pret ienaidnieku savus labākos pilsoņus, ziedodama to dzīvības, tad viņai ir daudz lielākas tiesības atņemt dzīvību sevišķi kaitīgiem noziedzniekiem un tādā kārtā aizsargāt valsts un atsevišķu pilsoņu intereses. Ja pieņemtu, ka ar nāves soda plašu piemērošanu šis soda veids zaudētu savu iebaidīšanas spēku, tad tomēr jāatzīst, ka aprobežojot ta piemērošanu tikai sevišķi bīstamiem noziedzniekiem, šis sods bez šaubām sasniegtu savu mērķi (iebaidīšanu un izolēšanu).

Komisijas vairākums tomēr izteicās pret nāves soda ievēšanu jaunajā sodū likumu kodeksā, jo pēdējais domāts nākamai normalai dzīvēi un tādā kodeksā nevar būt vietas nāves sodam. Arī zinātnē skatas skeptiski uz šo soda veidu, atrodot, ka ta piemērošana atstāj ļoti kaitīgu iespaidu uz sabiedrību. Bez tam nav jāaizmirst, ka nāves sods nesaskan ar tiesu likumos pieņemto lietu atjaunošanas institutu. šis soda veids, kā izrādījies prakstē,

nepavisam nenasniedz savu iebaidīšanas mērķi pie norūdiētiem noziedzniekiem, kuŗiem šis sods domāts, bet attiecībā uz noziedznieku izolēšanu — tad arī ar tādu iemeslu nav attaisnojama nāves soda ievēšana, jo valstij ir iespēja un arī pienākums to panākt citādiem līdzekļiem, proti — ierīkojot attiecīgas ieslodzījuma vietas, kur izolēšana būtu pilnīgi nodrošināta.

Komisijas pieņēmtie soda veidi ir šādi:

- 1) ieslodzījums katorgas cietumā;
- 2) ieslodzījums ilglaika cietumā;
- 3) ieslodzījums īslaika cietumā;
- 4) arests;
- 5) naudas sods.

Pārejot uz atsevišķiem soda veidiem un ņemot vērā to, ka sodu pakāpenēs nav ievēsts nāves sods, komisija uzskatīja par jāvērtīgu — kāds soda veids varētu izpildīt agrāko smagāko soda veidu par smagiem noziedzniekiem. Komisija atzina par nepieciešamu atstāt sodu pakāpenēs ieslodzījumu katorgas cietumā — uz visu mūžu, vai uz noteiktu laiku (no sešim līdz piecpadsmit gadiem), kas savienots ar sevišķi smagiem obligatoriskiem darbiem. Bez tam, lai katorgas cietuma režīms būtu smagāks un, lai tas atšķirtos no pārējiem brīvības atņemšanas soda veidiem, komisija nolēma ievēst katorgas cietumā notiesātiem papildu sodu — turēšanu važās. Tā kā pēdējo var uzskatīt kā disciplinārsodu, kas atkarājas no cietuma administrācijas, vai kā piedevas tiesas piespriedam sodam, tad komisija atrada par vajadzīgu likumā noteikti aizrādīt, ka turēšanu važās nosaka tiesa uz noteiktu laiku. Komisija neatrada par iespējamu atstāt šo tiesību vienīgi cietuma administrācijai, jo ar to administratīvai varai būtu piešķirtas tiesas funkcijas. Lai novērstu patvaļību, laiks, kuŗā notiesātie turami važās, likumā noteikts no 3 mēnešiem līdz 6 gadiem. Bet atzīstot tomēr, ka cietuma administrācijai nevar atņemt pavisam tiesību uzlikt disciplinārā kārtībā važas katorgas cietumā notiesātiem, ja tie neapvaldami uzvedušies, komisija atrod, ka tādi noteikumi, kā arī visi sikumi par turēšanu važās, to uzlikšanu un par važu veidiem, ievietojami sevišķā cietumu instrukcijā.

Projekts nosaka, ka tiesai ir tiesība bet ne pienākums piespriedt turēšanu važās.

Komisija atrod, ka notiesāšana uz ieslodzījumu katorgas cietumā savienojama ar notiesāto turēšanu iesākumā vienieslodzījumā. Lai gan faktiski vienieslodzījums būtu uzskatāms kā daudz smagāks sods, nekā kopieslodzījums, tomēr pēc komisijas domām, vienieslodzījums piemērojams kā pārbaudīšanas līdzeklis, lai cietuma administrācija varētu iepazīties ar notiesātā raksturu un savukārt notiesātais — ar cietuma disciplīnu un noteikumiem. Vienieslodzījums iesākumā nepieciešams arī, lai notiesātais vienatnē varētu koncentrēties un pārdomāt visu notikušo un nenokļūtu tūlīt no apsūdzēto sola — norūditu noziedznieku vidū. Aiz aprādītiem iemesliem komisija nolēma noteikt likumā tikai laika obligatorisko minimumu (seši mēneši) un pielaižamo maksimumu (viens gads), kuŗā katorgas cietumā notiesātie turami vienieslodzījumā, dodot tādā kārtā ievērojamu brīvību cietuma administrācijai. Katorgas cietumā notiesātie, kamēr atrodas kopieslodzījumā, atšķirjami pa brīvo no darba laiku un pa nakti, ja ir vajadzīgie ierīkojumi.

Otrs nosacījums, kas katorgas cietuma režīmu padara smagāku ir obligatoriskie sevišķi smagie darbi. Darbs ir katra pareizi organizēta brīvības atņemšanas veida galvenais elements un tadēļ aizrādījumam par darba nepieciešamību jāietilpst katra soda veida likumīgā definīcijā.

Ievedot ieslodzījumu vietās darbus, vispirms jāievēro pašu ieslodzīto intereses, viņu nākamais liktenis un arī tas, ka obligatorisku darbu ieviešanai ieslodzījumu vietās ir liela nozīme priekš cietuma disciplīnas uzturēšanas, bez tam tāds darba obligatorisks raksturs dod pašam brīvības atņemšanas aktam audzināšanas nozīmi un beidzot obligatorisku darbu ieviešana dara iespaidu uz cietumu reformas finansielo pusi. Katorgas cietumā notiesātiem uzliktie smagie piespiedu darbi izpildāmi, kā cietuma telpās, tā arī ārpus tām, bet sievietes, pēc komisijas domām, nodarbināmas pie ārējiem darbiem tikai ar viņu piekrišanu.

Sekojošais pēc režīma smaguma brīvības atņemšanas veids ir ilglaika cietums, kuŗa raksturs parādas arestēto darbā, kas organizējams visplašākos apmēros, pie kam, ievērojot ilgo ieslodzījuma laiku — no 1^{1/2} līdz 6 gadiem — ieslodzītie jāpieradina un jāiemāca kādā amatā. Notiesātie nodarbināmi, kā cietuma telpās, tā arī ārpus tām, izņemot sievietes, kuŗas pie ārējiem darbiem nodarbināmas tikai ar viņu piekrišanu.

Lai pamazinātu dažādus ieslodzījuma veidus, komisija, ievērojot cietumu valdes aizrādījumus — ka pie tagadējiem apstākļiem (līdzekļu un telpu trūkuma dēļ) nav iespējams nodibināt cietumos sevišķu cietokšņa režīmu, — nolēma izslēgt cietokšņi no sodu pakāpenēm. Tam pretojās daži komisijas locekļi, aizrādot, ka praksē nāk priekšā gadījumi, kad ir nepieciešams ne tik daudz sods, kuŗa mērķis ir sasniegt noziedznieka labošanu, — cik noziedznieka izolēšana. Šo mērķi sasniedz ieslodzījums cietokšņī, kas uzskatāms it kā gūstniecība. Bez tam kuŗa sodu likumu projekts, kuŗš jau pieņemts apsardzības padomē, ir paplašinājis cietokšņa piemērošanu, kadēļ jādomā ka šo sodu turpmāk plaši piemēros un valdība rūpesies arī ierīkot attiecīgas ieslodzījuma telpas.

Apspriežot nākošo brīvības atņemšanas veidu — ieslodzījumu īslaika cietumā, komisija atrada par vajadzīgu pieņemt vienieslodzījumu, kā pārbaudīšanas līdzekli, noteicot to uz laiku ne ilgāku par 3 mēnešiem, pēc kam notiesātie pārvedami kopieslodzījumā. Komisija paaugstināja ieslodzījuma laiku īslaika cietumā, lai pāreja no ilglaika cietuma uz īslaika cietumu būtu pakāpeniska.

Tālāk komisija atrada par iespējamu nodarbināt ieslodzītos īslaika cietumā arī pie ārējiem darbiem, pielaižot izņēmumu tikai sievietēm, kuŗas pie ārējiem darbiem nodarbināmas tikai ar viņu piekrišanu.

Kas attiecas uz katorgas, ilglaika un īslaika cietumos notiesāto pārvešanu no vienieslodzījuma — kopieslodzījumā, tad komisija izstrādāja sevišķus noteikumus, kas pielikti pie projektējamā jaunā 20¹. panta, kuŗā apvienotas piezīmes pie 1903. g. Sod. lik. 18. un 20. p.p., pie kam kā pamatojumu tādai pārvešanai komisija atrod ne tikai noteiktā kārtībā konstatēto vienieslodzījuma bīstamību notiesātā veselībai, bet arī vienieslodzījuma kameru trūkumu, kas praksē sevišķi sajūtams.

Arestu, vispārīgi ņemot, komisija atstājusi tādā pat veidā, kā tas noteikts 1903. g. Sod. lik. 21. pantā. Arests piespriežams uz laiku no vienas dienas līdz sešiem mēnešiem. Notiesātie uz viņu lūgumu, ja ir brīvas kameras, pārvedami vienieslodzījumā. Kas attiecas uz ieslodzīto darbu, tad komisija atzina, ka notiesātiem uz ilgāku par septiņām dienām laiku — obligatoriski jāizvēlas darbs, kāds pielaižams aresta telpās, pretējā gadījumā darbu noteic cietuma priekšniecība. Komisija ir atkāpusies no 1921. g. 14. jūl. likuma („Vald. Vēstn.“ 1921. g. № 134), atrodot, ka minētā likumā

arestētām noteiktais minimums — viena mēneša laiks, kurā ieslodzītam darbs nav obligatorisks, ir par ilgu, jo atstāj notiesāto 2—3 nedēļas nevēlamā bezdarbībā.

Pie 4. un 5. pantiem.

Apspriedusi šos pantus komisija nolēma izņemt no 5. panta 1. punktu, papildinot 4. pantu ar vārdiem: „ciktālu šādu nodarījumu sodamība nav paredzēta sevišķos likumos”, — lai tādā kārtā iznīcinātu šaubas par Sodu likumu vispārējās daļas piemērošanas iespējamību nodarījumiem kas paredzēti sevišķos nolikumos, kad pēdējos nav izšķirts aizrādītais jautājums.

Pie 11. panta.

Dzīvas pārrunas izsauca jautājums par sava pavalstnieka izdošanu ārvalstij par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu šīs ārvalsts teritorijā.

Vispārējā jēdzienā par starpvalstisku izpalīdzību tiesu lietās ietilpst arī jautājums par personu izdošanu, kas īstenībā ir valstu šāda veida savstarpējas izpalīdzības augstākā potence. Jēdziena šaurākā nozīmē zem izpalīdzības tiesu lietās saprotami mazāk svarīgi pakalpojumi citas valsts augstākai tiesu varai.

Pamati, uz kuriem atbalstas starpvalstiska izpalīdzība tiesu lietās no tagadējā starptautisko tiesību stāvokļa meklējami, no vienas puses, līdz šim vēl nesatricinātā atsevišķo valstu suverenitātes principā un, no otras puses, ne mazāk stabilā pasaules civilizēto valstu starptautisko interešu kopības principā.

Savā galējā konzekvencē suverenitātes princips izslēgtu katru starpvalstisku izpalīdzību tiesu lietās. Tā tas ir bijis vidus laikos un renesanses laikmetā, kad valstis un viņu valdinieki, kas valsti uzlūkoja kā savu dominālu īpašumu, savās maziskās ķildās ieskatīja katras svešas valsts līdzdarbošanos kā sava prestiža mazināšanu. Tikai pēc tam, kad visu civilizēto valstu starptautiskās kopības princips izlauza sev ceļu, bij nodibināts pamats savstarpējai izpalīdzībai kopējās vajadzībās, uz ka atbalstas starptautiskas izpalīdzības modernais institūts.

No šo divu tiesības radošo faktoru — suverenitātes un interešu kopības — kopdarbības radušās sekošas vadošās līnijas šī institūta uzbūvei.

Vispirms savstarpības (reciprocitātes) jēdziens. Šī savstarpība ir starpvalstiskas izpalīdzības imanentais priekšnoteikums (premiss). Tam seko diplomatisks ceļš, kurš ved no valsts uz valsti un no kuŗa tikai ārkārtējos apstākļos — un arī tad tikai provizoriski un tikai mazāk svarīgos gadījumos — uz sevišķas vienošanās pamata var novērsties. Te skaidri redzamš minēto principu cīņā, pie kam arvien vēl suverenitātes princips paliek pārsvarā. Tam pievienojas noteikums, ka visos šaubu gadījumos valstij, pie kuŗas vērsts lūgums dēļ izpalīdzības tiesu lietās, pieder izvēle resp. izšķiršana, vai un kam sniedzama izpalīdzība un kādā apmērā, kā piemēram, tā saucamo relatīvi-politisko noziegumu gadījumos, vai jautājumā par savu pavalstnieku eventuelu izdošanu. Tājākais noteikums noziegumu sodamības vienādība valstī, kuŗa meklējas izpalīdzību tiesu lietās un valstī, pie kuŗas šādā lietā vērsts lūgums, pie kam jautājumos par sodamību vai nesodamību, un it īpaši par noilgumu, arvien noteicoši tās valsts nolikumi, pie kuŗas vērsts lūgums dēļ izpalīdzības; un beidzot, tā saucamā specialklausula, pēc

kuŗas izpalīdzības akts ietilpst cieti norobeŗota nozieguma apjomā, kuŗa dēļ šī palīdzība tiek sniegta. Ta valsts, pie kuŗas grieŗas dēļ izpalīdzības, it kā tura savu sargājoŗu roku pār zinamu personu, kuŗa ir izpalīdzības proceduras objekts, — tas ir bez ļaubām asiltiesību tājāka attīstība, kas bij raduŗas senos laikos asins atriebības apkaŗoŗanai un kas atdzīvojās, pateicoties renesanses laikmeta sīkvalstu patstāvības paŗlepņai apzīņai.

Augŗminētie pamatnoteikumi ir vispārējos vilcienos izkristalizējuŗies un formulēti tā saucamos 1880. g. Oksfordas noteikumos.

Baltijas valstu robeŗās spēkā esoŗie kriminallikumi vispirms gan pamatojas uz teritorialā principa, tomēr tiek papildināti arī ar noteikumiem, kuŗi izriet no personal un realprincipiem. Valstis sauc pie atbildības par ārzemēs izdarītiem zinamiem noziegumiem savas valsts pavalstniekus, kā arī ārzemniekus par zinamiem noziegumiem, kuŗi izdarīti ārzemēs un vērsti pret iekŗzemes tiesību objektiem. Tāda kārtā pilnīgi iespējama un pielaiŗama noziedznieka izdoŗana valstij, kaut arī tanī noziegums nav izdarīts. Tik vien ta valsts, pie kuŗas griests lūgums dēļ personas izdoŗanas, patur priekŗrocību izdarīt iepriekŗēju izmeklēŗanu, tiesas sprieŗanu un soda izpildīŗanu par noziegumu, par kuŗu iesniegts lūgums dēļ noziedznieka izdoŗanas. Ja te viena un ta paŗa nozieguma gadījumā konkurē lūguma iesniedzēja valsts ar to valsti, pie kuŗas vērst lūgums, tad šī pēdējā valsts — skatoties pēc tās stadijas, līdz kuŗai jau nonākusi lietas gaita, — vai nu pilnīgi izslēdz pirmo valsti, vai arī patur sev uz to tiesību, bet daŗādu noziegumu gadījumos nāk pirmā valstij pretīm tikai tiktāl, ka izpilda prasību par personas izdoŗanu pēc kriminalproceduras nobeigŗanas, paŗ šo proceduru pagaidam pārtrauc lai varētu izpildīt lūgumu. Politiskie noziedznieki, kuŗu neizdoŗana sākot no 1833. gada, kļuŗusi par aksiomu, neatkarīgi no tam, vai lieta grozījusi ap apzoluti politiskiem noziegumiem, vai tā sauktiem kompleksiem resp. konneksiem noziegumiem, izslēdzami no izdoŗanas tikai tādā gadījumā, ja viņu noziedzīgā darbība tiri politiskas dabas.

No formelā viedokļa personas izdoŗanas gadījumā, jāprasa, ka no ierinteresētas valsts būtu ievadīta kriminalizmeklēŗana, kuŗas gaita jau būtu tiktāl novadīta, ka celtais apvainojums vismaz izliktos ticams. Tādā kārtā vismaz vajadzīgs tiesas lēmums par izdodamas personas apcietināŗanu, ja jau nav spēkā gājis spriedums. Valsts pie kuŗas vērst lūgums par izdoŗanu, atstāj sev iespēju pārliecināties par apsūdzības ticamību, bet ne par vainīguma esamību, un tāpēc var prasīt lai tīktu pievesti sīki dati par ta nozieguma faktisko pusi, par kuŗu izdodamais tiek saukts pie atbildības.

Pie 12. panta.

Komisijas domām par pamatu ņemts Vācijas sodu likumu projekta 6. pants. Ŗaubas izsauca tikai 12. panta 4. daļa. Šī panta otrā un treŗā daļās teikts: „Ja likumu, kuŗš bija spēkā noziedzīga nodariŗuma izdarīŗanas laikā, grozītu līdz vainīgā notiesāŗanai, sods piesprieŗzams pēc likuma, kuŗā paredzēts vieglāks sods

Ja likumu, kuŗš bija spēkā noziedzīga nodariŗuma izdarīŗanas laikā, atceltu līdz vainīgā tiesāŗanai, atzīstot nodariŗumu par nesodamu, sods nav piesprieŗzams“.

Bet pēc 12. p. 4. daļas šī panta II. un III. daļu noteikumi nav piemērojami, ja likums ir bijis izdots seviŗķu laika vai vietēju apstākļu dēļ un zaudējis savu spēku Ŗiem apstākļiem izbeidzoties.

12. panta 4. daļas teksts pamatojas uz to, ka praksē sevišķu laika vai vietēju apstākļu dēļ bieži izdod likumus, kuŗi zaudē spēku šiem apstākļiem izbeidzoties, bet no tā nepavisam neizriet, ka nodarijums, kas izdarīts, kamēr tāds likums bija spēkā, būtu nesodams, ja līdz lietas iztiesāšanai šo likumu atceltu.

Pavisam citādi ir, ja likums atcelts aiz likumdevēja uzskatu grozīšanās par kāda noziedzīga nodarijuma sodamību; tas paredzēts 12. p. II, un III. daļās.

Pie 19. panta par soda laika ilguma aprēķināšanu.

Komisija pieņēma principu, ka aprēķinot soda laika ilgumu, dienā skaitamas divdesmitčetras stundas, nedēļā septiņas dienas; mēnesis un gads aprēķinami kalendāriski, bet sodus saskaitot un dalot mēnesi rēķinamas trīsdesmit dienas.

Pie 20. panta par nosacītu pirmstermiņa atsvabināšanu.

Jautājumā par nosacītu pirmstermiņa atsvabināšanu komisija nāca pie slēdziena, ka šis atvieglinājums attiecinams uz katorgas, ilglaika un islaika cietumiem, pie kam, noteicot 20. pantā minēto ieslodzījuma minimumu, tiesas ieskaitītais iepriekšējā apcietinājumā pavadītais laiks — nav ņemams vērā.

Pie 26. panta par naudas sodu.

Naudas sodam komisija ņēmusi par pamatu „latu“, atstājot atklātu jautājumu par kursu, pēc kāda piedzenams latos noteicamais naudas sods.

Pie 21.—25. pantiem par soda nosacītu atlaišanu.

Kriminaltiesības konstruē mācību par noziegumu un sodu ne tikai zem laikmeta moraliskā līmeņa iespaida, bet arī atkarībā no citām zinātnēm, kas atrodas ciešā sakarā ar kriminaltiesībām, kādas ir filosofija, psiholoģija un socioloģija.

No cilvēka gribas darbības likumības viedokļa noziegums nav brīvas gribas akts, kā mācīja indeterministi un arī nav fizioloģisku faktoru sekas, kā mācīja deterministi, bet cilvēka apzinīgas darbības, viņa psihisko spēku rezultāts, kas tomēr padoti sevišķai jebkuŗu patvaļību izslēdzošai likumībai. Sods nav atmaksa noziedzniekam un nav arī tikai sabiedrības drošības līdzeklis, bet viņa galvenais uzdevums ir nostiprināt cilvēka sabiedriskos instinktus un iedvest viņam dzenuļus, kuŗi to atturētu no nozieguma izdarīšanas. Tā tad soda galvenais mērķis ir noziedznieka labošana, jo tikai ar tādu noteikumu sabiedrība būs nodrošināta no noziedzīgiem nodarijumiem un bez tam būs pabalstītas arī noziedznieka intereses, kas tam dos iespēju no jauna stāties uz godīga ceļa. Bet no noziedznieku vidus izdalās „gadījuma“ noziedznieku grupa, kuŗi noziegumu izdara kaislības aizrautībā, zem spiedošu vajadzību sloga vai arī aiz citiem nelaimīgiem apstākļiem. Viņu atturēšanai no nozieguma izdarīšanas ir pietiekošs moralisks soda piedraudējums. Soda lietošana šinī gadījumā būtu lieks un pat kaitīgs solis.

Ieslodzīšana cietumā viņa pastāvīgo lemtnieku starpā tikai samaitātu „gadījuma” noziedzniekus un pamudinātu viņus uz vēl smagākiem noziegumiem. Šī doma likta par pamatu jaunam kriminaltiesību institutam — nosacītai notiesāšanai.

Viņas būtība pastāv iekš tā, ka likums piešķir tiesai tiesību gadījumos, kad ta nāk pie pārliecības, ka notiesātais bez soda izpildīšanas labosies, uz noteiktu laiku atlikt sprieduma izpildīšanu. Ja šīnī laikā notiesātais neizdara jaunu noziegumu, tad viņam piespriests sods tiek dzēsts. Jauna nozieguma izdarīšanas gadījumā ar pirmo spriedumu piespriests sods piešķaitams sodam, kas piespriests par jaunizdarīto noziegumu. Neatkarīgi no augšminētiem motīviem, soda nosacīta atļaišana izrādas par derīgu arī no praktiskā viedokļa. Ta atsvabina cilvēku no cietumnieka traipa. Izrādot notiesātam uzticēšanos, soda nosacīta atļaišana to paceļ viņa paša acīs un tādā kārtā griežas pie viņa labākām un cēlākām jūtām. Viņa neatrauj ģimenei strādnieku un dod vainīgam iespēju ar savu peļņu atlīdzināt cietušam nodarītos materialos zaudējumus. Pēdīgi soda nosacīta atļaišana ir lietderīgs līdzeklis kriminalrepresijas ekonomizēšanas ziņā, kadēļ ievērojamā mērā samazinas cietumnieku skaits un līdz ar to valsts izdevumi ieslogamo vietu uzturēšanai.

Lai nu tomēr soda nosacīta atļaišana atstātu labvēlīgu iespaidu uz noziedznieku, tad ir nepieciešama viņas racionela nostādīšana. Ja vajadzīgs atstāt iespaidu uz moraliski nenovērstu cilvēku, kuņam zem nelabvēlīgu apstākļu iespaيدا ir tieksmes izdarīt noziegumus, tad nevar aprobežoties tikai ar atliktās soda izpildīšanas piedraudējumu.

Kriminaltiesībās valdošā (klasiskā) skola atzīst, ka sabiedriskās dzīves iekārta atstāj lielu iespaidu uz noziedzību. Statistika ir pierādījusi, ka neražas, kuņa un revolucijas gados ievērojamā kārtā vairojās noziedzību procenti; turpretim izglītības pacelšana un sabiedriskās dzīves apstākļu uzlabošana noziedzību skaitu mazina. Tāpēc, jānāk pie slēdziena, kā lai sasniegtu noziedznieka labošanas mērķi un lai nostiprinātu viņā sabiedriskās kopdzīves instinktus ir neatkarīgi no kriminalrepresijas vajadzīga arī cīņa ar tiem faktoriem, kuņi noziedznieku dzen, uz jauna nozieguma izdarīšanu. Pretējā gadījumā soda labdarīgos panākumus paralizēs apkārtnes samaitājošais iespaids.

Piemērojot šo noteikumu soda nosacītai atļaišanai, rodas nepieciešama vajadzība netikai moraliski iespaidot notiesāto, bet arī nostādīt viņu labākos sabiedriskos apstākļos, sniedzot tam materialu palīdzību, ja noziegumu viņš izdarījis trūkuma spiests. Aplūkojot no aprādītā viedokļa likumu sistēmas par soda nosacītu atļaišanu, novērojam divas grupas, amerikāņu, kuņa paredz aizgādības uzraudzību par nosacīti notiesātiem ar sevišķām amata personām, un eiropiešu (kontinentālo), kuņa aprobežojās tikai ar sprieduma izpildīšanas atlikšanu.

Nosacītas notiesāšanas amerikāņu formas dzimtene ir Masačusetas štats. Pag. gadusimtenā 60. gadu beigās štata galvas pilsētā Bostonā sāka piemērot nosacītas soda atļaišanas angļu sistēmu, pieprasot par notiesāto galvniecību.

Bet amerikāņu tiesneši neapmierinājās ar likuma mehanisku pārņemšanu. Viņi ir to pārļabojuši un papildinājuši saskaņā ar zinātnes prasībām. Tie centās nodibināt pastāvīgu nosacīti notiesātā uzraudzību un veicināt viņa labošanas. Tādam mērķim nodibināja sevišķa aizgādņa amatu. Iesākumā šo līdzekli piemēroja tikai pie nepilngadīgiem noziedzniekiem

(līdz 17. g.). Aizgādņa pienākums bija izdibināt līdz tiesai apstākļus, kādos dzīvo apvainotais, un iemeslus, kas to bija pamudinājuši uz noziegumu. Līdz ar izmeklēšanu aizgādņš paziņoja tiesai savu atzinumu par iespējamību nosacīti atlikt sodu. Ja tiesa nosprieda šādu sodu atlikšanu, tad notiesāto nodeva aizgādņa uzraudzībā pa visu pārbaudīšanas laiku. Šīnī periodā aizgādņš izlietoja līdzekļus, lai zem uzraudzības nodotu labotu. Aizgādņim bija jāuzrauga viņa uzvešanās, nodarbošanās un dzīves veids un jārūpējās pacelt ta moralisko līmeni. Ja notiesātā ģimene darīja uz viņu samaitājošu iespaidu, aizgādņš to nodeva samaitātu bērnu audzināšanas iestādē. Aizgādņības nodibināšanas sekas bija nepilngadīgo galīga izzušana no Bostonas cietumiem. Ievērojot šī līdzekļa lielos panākumus 1878. gadā to attiecināja arī uz pieaugušiem. Iesākumā, kad aizgādņi bija padoti policijai, to darbība nodeva redzamus panākumus, bet kad uzraudzību par aizgādņiem pārņēma tiesneši, stāvoklis spēji pārgrozījās. Tiesneši bija ieinteresēti izvēlēti šim amatam noderīgas personas un — aizgādņu darbība kļuva enerģiskāka un produktīvāka. Pēc tam aizgādņība ātri izplatījās pārējās Amerikas Savienotās Valstīs. Ne tikai zinātnieki un tiesu darbinieki, bet arī sabiedrība ar lielu interesi reaģēja uz aizgādņību, atrodot tanī jaunu pasākumu cīņā ar noziedzību. Ar katru gadu šīnī institūtā ievēda pārgrozījumus, kas paplašināja viņa funkcijas un piešķīra tam pareizāku iekārtu. Nodibinājās daudz privatas biedrības, kas sprauda sev par mērķi tālāk attīstīt aizgādņību un popularizēt sabiedrībā šī līdzekļa nozīmi. Gandrīz katrai valstij nosacītu notiesāšanu bija patstāvīgs likums, kurā bija pieņemti aizgādņības pamata noteikumi. Labākie likumi pieder Ņujorkas un Masačusetas valstīm. Izejot no ta viedokļa, ka nosacīta notiesāšana ir labākais līdzeklis pret gadījuma noziedzniekiem, minēto valstu likumi nostāda šo institutu plaši, savienojot ta piemērošanu nevis ar noziegumu būtību, bet ar noziedznieka personīgām īpatnībām. Pēc šiem likumiem nosacītu notiesāšanu var piemērot, ja ir vainu mīkstinoši apstākļi. Par kavekli var būt tikai agrākā sodamība par smagu noziegumu. Ir pielaižama ne tikai soda, bet arī notiesāšanas nosacīta atlikšana. Tiesāšanu vai sodu atliet uz zinamu termiņu, katram nozieguma veidam likumā noteiktās robežās. Sprieduma vai soda nosacītai atlikšanai seko apvainotā obligatoriska nodošana aizgādņa uzraudzībā. Tanī laikā, kad apvainotais atrodas zem uzraudzības tam jāizpilda vesela virkne likumā noteiktu nosacījumu, piem. apzinīgi strādāt, izvairīties no satikšanās ar netikumīgiem cilvēkiem, neapmeklēt aizdomīgas vietas, neatstāt tiesas apgabalu, padoties tiesas un aizgādņa aizrādījumiem, nomaksāt uzlikto naudas sodu, atlidzināt cietušajam zaudējumus, un ja noziegums izdarīts dzēruma stāvoklī — atturēties no reibinošu dzērienu lietošanas u. c. No šiem nosacījumiem tiesa noteic tikai tādus, kādus atzīst par nepieciešamiem. Ja nav izpildīti pārbaudījuma nosacījumi, tiesa var nolemt aizturēt zem uzraudzības nodoto un izpildīt spriedumu. Uzraudzības funkcijas pieder sevišķiem aizgādņiem zem tiesas kontroles. No aizgādņu sastāva un no tā, kā tie saprot savus pienākumus, atkarājas šī līdzekļa panākumi cīņā ar noziedzību. Tādēļ ir saprotams ka Amerikas likums sevišķu vērību piegriež aizgādņu izvēlei un arī tam lai tie saprastu savus pienākumus. Aizgādņim, neatkarīgi no pienākuma iepazīties ar uzraudzībā nodotā dzīves apstākļiem un novērot ta uzvešanos, ir arī jāiemanto pēdējā uzticība un tas jāpārlicina, ka viņa uzraudzībai nav formels raksturs, bet tās mērķis ir rūpēties par viņu un tam palīdzēt. Aizgādņim jāizpēti uzraudzībā nodotais, jānovērs iemesli, kas ved tō kārdi-

nāšanā, jāsniedz draudzīgi padomi un jābūt aktīvi ieinteresētam novērst to no neceļiem. Lidz lietas caurskatīšanai tiesā, aizgādnim jāizdara izmeklēšana, lai noskaidrotu jautājumu, vai iespējams piemērot nosacītu notiesāšanu. Tādā kārtā tiesai pie lietas caurskatīšanas ir pilnīgs materials jautājuma izšķiršanai par soda vai tiesāšanas nosacītu atlikšanu.

Ja notiesātais pārkāpj uzraudzības nosacījumus, tad aizgādnis, ja atzīst par nepieciešamu soda piemērošanu, paziņo par to tiesnesim. Pateicoties tam, tiesai vienmēr ir iespēja sodīt tos, kuļi izrādas par viņiem piešķirtās uzticības necienīgiem un kuļi uzvešanās atklāj tādus defektus psihikā, kas prasa represīvus soļus to izlabošanai.

Aizgādniskās uzraudzības rezultātu statistika pastiprina viņas piemērošanas lietderību.

Eiropiešu likumdošanas (kontinenta) nosacītās notiesāšanas paraugs ir franču likumdošana, kur tā pazīstama zem viņas autora vārda — „senatora Beransché likums“ (1891. g.). Še nosacīto notiesāšanu piemēro apsūdzībās, par kuļām paredzēts naudas sods vai ieslodzīšana cietumā, bet ja notiesātais nav agrāk izcietis cietuma vai vēl stingrāku sodu, tad arī apsūdzībās, par kuļām draud smagāks sods, nekā ieslodzīšana cietumā. Soda atliek uz 5 gadiem ar attiecīgu motivāciju spriedumā. Ja par to laiku notiesātais izdara jaunu noziegumu vai likuma pārkāpumu, par ko draud cietuma sods vai bargāks, nosacīti atlikto sodu izpilda, neatkarīgi no soda par jaunizdarīto noziegumu. Bet ja pārbaudīšanas periodā jauna apsūdzība netiek celta, agrākais spriedums tiek dzēsts un skaitas kā nebijis.

Angļu sistēmas nosacītās notiesāšanas savādība pastāv galvniecības iecelšanā apsūdzētam pie soda nosacītās atlikšanas. Notiesātam tiek uzlikts pienākums pārbaudīšanas laikā labi uzvesties. Pienākuma pārkāpšanas gadījumā viņam uzliek ieslodzīšanu cietumā vai naudas sodu, bet no galvotāja piedzen galvojumā aprādīto naudas zumu.

Salīdzinot abas nosacītās notiesāšanas sistēmas, amerikāņu un eiropiešu, redzam, ka pirmā no viņām satur sevi pilnīgāku tagadējas kriminalitātes doktrīnas jēdzienu par sodu kā noziedznieka labošanas līdzekli. Amerikas kriminalisti un tiesu darbinieki ir paplašinājuši aploku cīņā ar noziedzībām. Viņi rada amata personu institutu: kuļas tiek ieceltas gādībai par apsūdzētiem ar uzdevumu rūpēties par viņu moralisko labošanu un materialo labklājību. Viņi ieceļ aizgādnisku uzraudzību par nosacīti notiesātiem pa visu pārbaudīšanas laiku, bet neatstāj viņus pašus sev un to apstākļu varai, kuļi tos spieda uz noziegumu.

Eiropiešu likumdošana par nosacītu notiesāšanu paliek pusceļā. Viņa pārņēma tikai instituta vienu pusi — soda nosacītu atlikšanu un pilnīgi ignoreja otru, ar to organiski saistītu — aizgādniecisko uzraudzību par nosacīti notiesātiem. Nosakot sprieduma nosacītu atlikšanu, Eiropas tiesnesis rīkojas taustoties, uz labu laimi. Amerikas tiesnesim ir šīnī ziņā speciāla aizgādņa izmeklēšanas materiāli un pēdējā slēdziens par nosacītās notiesāšanas vēlamību. Nosacītās notiesāšanas otra nepilnība, ka tiesnesim gandrīz nav iespējams izzināt, vai patiesībā pirmo reizi tiesas priekšā stājusies persona izdarījusi noziegumu pirmo reizi. Šis pārmetums dibināts tai ziņā, ka tiesnesim nav pie rokas cita materiāla, kā ziņas par agrāko sodamību, kas pašas par sevi maz nozīmīgas. Pie aizgādniskās uzraudzības sistēmas turpretim būs reti tie gadījumi kad uzraudzībā stāvošo jauni noziegumi paliks neatklāti.

Mūsu likums par nosacītu notiesāšanu izstrādāts pēc franču parauga ar nelieliem pārrozījumiem. Tā, pēc Beransché likuma tiesību aprobežošana iestājas arī pie soda nosacītas atļaišanas, turpretim pēc mūsu likuma šis soda sekas tiek atliktas līdz ar paša soda izpildīšanas atlikšanu. Soda nosacīta atlikšana nav pielaižama tādā gadījumā, ja ar cietuma sodu notiesātais agrāk bijis notiesāts par smagu noziegumu vai vispār par noziegumu un ja no šī soda lezciešanas dienas nav notecējuši noteikti termiņi. Nozieguma aina, viņa raksturs un motīvi ir tik dažādi, ka nozieguma (ne smaga nozieguma) izdarīšana vēl itnebūt neliecina par prettiesisku tieksmju pastāvību, kas izslēdz soda atlikšanas piemērošanu. Viss nosacītas notiesāšanas institūts ir vairāk subjektīvas dabas jo viņa pamatā ir liktas personas īpašības, bet ne nozieguma raksturs. Pēc Beransché likuma par šķērslī soda nosacītai atļaišanai ir atzīta tiesājamā agrākā notiesāšana uz cietuma sodu par noziegumu vai pārkāpumu. No otras puses, mūsu likums par soda nosacītas atlikšanas šķērslī neuzskata recidīvu, kaut gan ta paša pārkāpuma atkārtotāšanās vai līdzīga pārkāpuma izdarīšana norāda uz tādu noziedzīgu tieksmju pastāvību, kādas stāv pretrunā ar nosacītās notiesāšanas idejām. Ja persona, kuŗa izcietusi, piemēram, sodu par nepaklausību valdības likumīgām prasībām, no jauna pielaiž tādu pat nepaklausību, tad šī atkārtotāšanās norāda uz kriminālrepresijas pastiprināšanas vajadzību un nosacītās notiesāšanas piemērošanas neiespējamību.

Jāšaibas par to, vai var piekrist nosacītas notiesāšanas izslēgšanai privatvajāšanas lietās, kuŗas ierosinamas tikai uz cietušo sūdzības pamata un pielaiž izlīgšanu miera ceļā. Juridiskā literatūrā paceļas balsis, kuŗas noteikti pieprasa šī aizlieguma pilnīgu atcelšanu. Aizrāda uz to, ka sodu uzliek publiskās, bet nevis privatu personu interesēs, ka cietušam nav tiesības izvēlēties sodu. Tā kā nosacīta notiesāšana ir viens no sodīšanas veidiem, cietušam nav dodama iespēja darīt iespaidu uz šī soda veida piemērošanu. Otrs uzskats neiet tik tālu un aizrāda uz iespējamību piemērot soda nosacītu atlikšanu cietušā piekrišanas gadījumā Pirmā ieskata aizstāvji iziet, šo jautājumu apskatot, no teoretiska redzes viedokļa. Viņi izlaiž no redzes aploka cietušā psihiku, kuŗš dabiski vēlas vainīgā nekavējošu nosodīšanu. Vainīgā nosacīta notiesāšana nevar katru cietušo apmierināt un pat jāšaibas, vai būtu lietderīgi pievienot cietušā moraliskām ciešanām vēl jaunu sarūgtinājumu, kuŗš ceļas no apziņas, ka vainīgais faktiski paliek nesodīts. No otras puses, ja cietušam ir piešķirtas tiesības atsāties no apvainošanas un izlīgt ar vainīgo miera ceļā, tad jāpiešķir arī tiesības piekrist soda nosacītai atlikšanai, jo lielākā ietilpst mazākais.

Kā soda nosacītas atlikšanas pārtraukšanas iemesli jāatzīst:

1) Nosacīti notiesātā notiesāšana no jauna pārbaudīšanas laikmetā par smagu noziegumu vai noziegumu. Pēc Beransché likuma soda atlikšana jāpārtrauc ja nosacīti nosodītais 5 gadu laikā no jauna tiek notiesāts par noziegumu vai pārkāpumu ar sodu ne zemāku kā ieslodzīšanu cietumā.

2) Notiesātā agrākās sodamības atklāšana un viņam piespriestā, ar speciēli noteiktiem termiņiem nesegtā soda izciešana. Lai arī cik nesvarīgi būtu bijuši atkārtotošie pārkāpumi pēc soda izpildīšanas nosacītas atlikšanas, tomēr pats viņu izdarīšanas fakts norāda uz moraliska spiediena neattaisnošanos un represīvu līdzekļu piemērošanas nepieciešamību.

3) Nosacīti notiesātā nepieklājīga uzvešanās, ar kuŗu tas apdraud personīgu vai sabiedrisku drošību vai kārtību.

4) Nosacīti notiesātā izvairīšanās no viņam noteiktās uzraudzības. — Tieslietu ministram piešķirta tiesība noteikt minētās uzraudzības iekārtu. Aizgādniskā uzraudzība ievērojamā mērā samazina valsts izdevumus par apcietinājuma vietu uzturēšanu un nodrošina kārtīgus soda naudas ienākumus no nosacīti notiesātiem.

Vai soda nosacītā atļaišana attiecināma arī uz amata personām? Šis jautājums sadalas divās daļās atkarībā no tā, vai noziegumam ir kriminalraksturs vai dienesta nozieguma raksturs. Gan liktos, ka nevarētu rasties šaubas, ka likums jāattiecinā arī uz amata personu vispārējiem noziegumiem. Amata persona taču tāpat ietilpst pilsoņu sastāvā un ja viņa izdara vispārēju noziegumu, tad tai piemērojami tie paši likumi, kā ikkatram pilsonim, jo visu pilsoņu vienlīdzība likuma priekšā ir viens no tiesiskās valsts pamata noteikumiem. Bet no otras puses valsts var no saviem aģentiem prasīt augstākas moraliskas īpašības un dziļāku tiesisku apziņu. Ja ir pielaižams, ka var pilsoni nosacīti sodīt par zādzību, kuŗu tas izdarījis trūkuma spiests, tad valsts dienesta prestižs, turpretim, prasa, ka nevar palikt valsts dienestā persona, kuŗa notiesāta par zādzību vai krāpšanu. Tāpēc ir nepieciešami ievest nosacītās notiesāšanas aprobežojumus attiecībā uz amata personām un nepielaišt šāda veida notiesāšanu par mantkārīgiem vai vispār apkaunojošiem nodarījumiem. Vēl nesaudzīgāki valstij jāizturas pret tiem amata personu noziegumiem, kuŗus tās izdara tieši savā dienesta aplokā. Principiēli arī te pielaižama nosacīta notiesāšana, jo tie pamati, uz kuŗiem viņa dibināta, patur savu spēku arī attiecībā uz dienesta noziegumiem. Bet ievērojot to, ka pret dienesta noziegumiem jāizturas nesaudzīgāk, nosacīta notiesāšana dienesta noziegumu aplokā ir vairāk ierobežojama, nekā vispārēju noziegumu gadījumos. Nosacīta notiesāšana būtu pielaižama tikai par mazāk svarīgiem nodarījumiem, par kuŗiem paredzēts arests. Pie tam būtu lietderīgi, ja tiesa pieprasītu no apsūdzētā priekšniecības motivētu slēdzienu par nosacīta soda atlikšanas vēlamību zināmā gadījumā. Priekšniecība pazīst apsūdzēto tuvāk, nekā tiesa, kuŗa to redz pirmo reizi; priekšniecība zin viņa moralisko personību, kā arī agrākās attiecības pret dienestu un šīs ziņas var būt tiesai ļoti noderīgas, izšķīrot jautājumu par soda nosacītu atlikšanu. Par labu nosacītas notiesāšanas attiecināšanai uz dienesta noziegumiem runā tas apstāklis, kā, pastāvot priekšniecības uzraudzībai, notiesātā jauno pārkāpumu varēs laikā atklāt un līdz ar to izpildīt ar spriedumu atlikto sodu.

Soda nosacītas atļaišanas institūts pelna sevišķu ievērību. Vakarēiropas valstu likumdevēji sevišķu uzmanību piegriež gadījuma noziedzniekiem. Pēdējiem piemīt, kā pienākuma, tā arī tiesiska apziņa un pat līdz zināmā pakāpei — moralisks spēks — bet trūkuma spiesti, vai kaislību, iespaidoti, vai aiz citādiem apstākļiem, tie nav spējīgi cīnīties ar saviem noziedzīgiem dzenuļiem — un izdara noziegumus, kuŗi vēlāk viņos izsaurūgtu nožēlošanu. Domu starpība komisijā radās jautājumā par minētā likuma piemērošanas robežām, pie kam komisija nolēma, ka šis institūts piemērojams tikai notiesātiem uz ieslodzīšanu īslaika cietumā. Lai novērstu patvaļību, komisija atzina, ka tiesai vajadzētu uzlikt pienākumu siki motivēt katrā atsevišķā gadījumā nosacītu soda atļaišanu.

Domu starpība radās arī jautājumā par to, kādos gadījumos atceļama soda nosacīta atļaišana. Komisija nolēma, ka nosacītais spriedums obligatoriski izpildāms, ja nosacīti notiesāto no jauna notiesā par smagu noziegumu, kas izdarīts iepriekš likumā minētiem termiņiem, vai šinīs pašos ter-

miņos. Komisijas mazākums atzina, ka nosacīta soda atļaišana atceļama — 1) ja notiesātais likumā noteiktā laikā izdara jaunu nodomātu noziedzīgu nodarījumu, par kuŗu viņam draud sods — ne zemāks par ieslodzījumu islaika cietumā, vai 2) ja konstatets, ka vainīgais izdarījis kādu citu nodomātu noziedzīgu nodarījumu līdz sprieduma taisīšanai.

Pie projekta galīgas rediģēšanas komisija nolēma piešķirt tiesību izpildīt spriedumu tikai tai tiesai, kuŗa pati piespriedusi nosacītu soda atļaišanu. Šis noteikums pamatojas uz to, ka tiesa taisa nosacītu spriedumu pēc savas iekšējas pārliecības, iepazīnusies ar visiem lietas apstākļiem un ar noziedznieku personību, bet dažos gadījumos 1922. g. 12. janvāra noteikumi piešķir tiesai tiesību atcelt nosacītu spriedumu pēc sava ieskata, kas neapšaubami piekrit tai tiesai, kuŗa piespriedusi soda nosacītu atļaišanu. Pie tam tiesai jābūt informētai par sava nosacītā sprieduma rezultātiem. Tālāk komisija atzina, ka šī instituta pastāvēšana atkarājas no patronata sekmīgas darbošanās. Tikai iavedot dzīvē notiesāto uzraudzību un pareizi ierīkojot reģistrāciju, šim līdzēklim var būt panākumi, pretējā gadījumā likums nesusniegs savu mērķi.

Pie 27.—34. p. par tiesību ierobežošanu.

Kriminal-juridiskā doma pakāpeniski nogājusi līdz individam neatņemamu tiesību principa atzīšanai, kas iekārvoja paliekamu vietu tagadēja kriminalā likumdošanā.

Zināms, valsts var faktiski atņemt individam katru labumu. Viņa var tam atņemt dzīvību, veselību, brīvību, īpašumu un cieņu. Bet valsts var to darīt tikai tad, ja tas ir valstiski nepieciešams sabiedrības interesēs, kuŗai individs spiests upurēt savus labumus.

Plašākā vārda nozīmē katrs soda līdzēklis, pēc būtības, satur sevī kaut kādas tiesības ierobežošanu. Tā, nāves sods nav iedomājams bez dzīvības atņemšanas, ieslodzīšana cietumā — bez tiesību atņemšanas brīvi pārvietoties u. t. t. Bet šaurākā, tehniskā vārda nozīmē tā saucamā „tiesību atņemšana“ attiecas tādā vai citā ziņā uz vairāk abstraktu tiesību kopību pretēji reāliem dzīvības, brīvības un īpašumu labumiem.

Līdz lielinieciskam apvērsumam Krievijā spēkā bijušais 1845. g. sodu likums ar sevišķu patiku paredzēja tiesību ierobežošanu, dibinot uz to savu sodu sistemu. Nešķirams pavadons tā saucamiem „kriminal“ sodiem bija „visu kārtas tiesību atņemšana“, kas bija savienota ar visu īpašumu un ģimenes, t. i. laulības, vecāku un citu uz radniecības un svainības saitēm dibinātu tiesību zaudēšanu.

1903. g. sodu likumu sastādītāji atmeta šo novecojošo sistemu un gribēja apstāties uz kārtu un citu goda un politisku tiesību atņemšanas, bet galīgi rediģējot atgriežas pie tradicionelās īpašuma, mantojuma un ģimenes tiesību atņemšanas, kas palikusi 1903. g. Sodu lik. 29. pantā.

Pie mums spēkā esošais kriminālkodekss līdz šim laikam satur sevī noteikumu par notiesātā noziedznieka pilnīgu izslēgšanu no pilntiesīgo sabiedrības locekļu skaita.

Kā reformas pioners šīnī nozarē ir daudzā ziņā priekšzīmīgais, lai gan tagad jau novecojies vācu 1871. g. „Strafgesetzbuch“.

Vācu kodekss pazīst tikai vienīgi „Bürgerliche Ehrenrechte“ zaudēšanu, t. i. politisku un goda tiesību zaudēšanu. Kriminālsprīdums neaizskar nedz ģimenes, nedz īpašuma kā arī mantojuma tiesības.

Tieslietu ministrijas sevišķa komisija, kas stājusēs pie 1903. g. sodu likumu caurlūkošanas, lai tos saskaņotu ar mūsu republikas tiesiskiem pamatiem, un lai līdz ar to ievestu viņā tos pārlabojumus, kuŗus nepieciešami prasa progresējošā kriminaltiesiskā doma, nevarēja neredzēt šos novecojušos likumu noteikumus tiesību atņemšanas nozarē.

Vispirms acis krit jau augšā pievestie 1903. g. Sodu lik. 29. panta noteikumi par spaidu darbos notiesātā civiltiesību zaudēšanu, kas aptver tiesību uz īpašumu un tiesību uz mantošanu pēc likuma, kā arī par notiesātā, ģimenes tiesību izbeigšanu. Tas ir tās no kriminalā redzes viedokļa „neatņemamās” tiesības, kuŗas ir neatņemamas nevis tāi nozīmē, ka sodošā vara nevar viņas atņemt, bet tāi nozīmē, ka viņai to nevajāga darīt. Ģimenes un īpašuma tiesības pieder visiem pilsoņiem, neatkarīgi no pēdējo individualām īpašībām; tās vienādi bauda godīgie un negodīgie, tikumiskie un netikumiskie. Tās ir sodīšanas represijai nederīgs objekts. Īpašumu tiesību atņemšana visā visumā ņem cilvēkam visus viņa līdzekļus. Mūs-laiku sodīšanas sistēma, kaut arī pamatota uz iebiedēšanas principa, tomēr pēc iespējas atturas no sodiem, kuŗi pēc savas īpatnības lauz notiesātām cerību uz labāku nākotni un līdz ar to ņem viņam ikkatru stimulu uz labošanu. Ja par civiltiesību atņemšanu no ša redzes viedokļa, varētu vēl runāt beztermiņa spaidu darbos notiesāšanas gadījumā, jo tiem jāizbeidzas tikai ar notiesātā nāvi, tad praktiskā mūža spaidu darbu, kā zināms, nav, ja iespējama notiesātā pirmstermiņa atsvabināšana.

1903. g. Sodu lik. 29. p., turpretim, civiltiesību atņemšanu saista arī ar termiņa spaidu darbiem, pat uz visīsāko laiku. Bet, ja ņem vērā, kā, atceļot ar spaidu darbu izciešanu savienoto izsūtīšanu uz nometināšanu, sodīšanu ar spaidu darbiem pavisam zaudējusi savu raksturojošo pazīmi — notiesātā atšķiršanu no sabiedrības, — tad ir pilnīgi pamatots augšā aprādītais iebildums pret to, ka civiltiesību atņemšana ir vietā, nerunājot jau nemaz par to, ka ielaušanās ģimenes attiecību intimā sfērā satur sevi ne ar ko neattaisnojamu bardzību (cietsirdību). Cita lieta — līdzekļi kas izsaukti ar notiesātā ieslodzīšanu uz ilgāku laiku, sakarā ar trešo persōnu, to skaitā arī viņa ģimenes locekļu, interesēm. Bet šiem līdzekļiem nav nekā kopēja ar kriminalo sodīšanu un noteikumi par tiem attiecas uz pilsoņu civiltiesisko sfēru. Kriminalkodeksā tiem nav vietas.

Pievēstot motivu dēļ viss 29. pants ir izslēdzams no spēkā esošā sodu likumiem.

Izslēdzami arī 25., 26. un 27. p. p. (viņu vecajā redakcijā) kuŗi paredz tā saucamo kārtas tiesību atņemšanu personām, piederošām pie privilīģētām šķirām, tādēļ ka privilīģētas šķiŗas pie mums vairs nepastāv, un atņemt kādam vairs nepastāvošas tiesības ne faktiski, nedz juridiski nav iespējams.

Pēc tam tad pastāvošās tiesībās, bez 34. un 35. p.p. paredzētās sodu izcietušo noziedznieku pārvietošanās brīvības aprobežošanas un 33. p. paredzētās tiesības atņemšanas nodarboties ar noteiktu profesiju, paliks, pēc 1903. g. sodu lik. 28. un 30. p.p. izpratnes, tikai tas, ko vienīgi pie-laiž mūs-laiku doktrīnas tiesību atņemšanā, un proti — politisko un goda tiesību zaudēšana un pie tam jau iegūto tiesību zaudēšana — uz visiem laikiem, bet iespējas zaudēšana iegūt tiesības no jauna — uz noteiktu laiku.

Baudīt politiskās tiesības nozīmē darīt iespaidu uz sabiedrisko un valsts dzīvi. Tāda iespaيدا pielaišana dibināta uz nevainojamības pre-

sumpcijas. Quisquis praesumitur bonus donec probatur contrarium. Ja persona krimināli notiesāta, tad šāda presumpcija par viņas nevainojamību atkrit vai katrā ziņā var atkrit. Tāpat atkrit vai var atkrit presumpcija, kuŗa nepieciešama, lai pilsonim dotu tiesību nest ārējās goda zīmes.

Ne mazāk svarīgs ir cits jautājums: vai tiesību aprobežošana uzskatāma kā noteikta soda piespriešanas sekas, jeb ta saistas ar noteiktu noziedzīga nodarījumu izdarīšanu? Pēc 1845. g. sodu likuma sistēmas, kas šajā ziņā tuvu stāv vecajam franču ieskatam par tā saucamām „Peines infamantes“, tiesību aprobežošana negrozami saistīta ar noteikta veida sodu.

Spēkā esošos 1903. g. sodu likumos šis princips nav izturēts līdz galam. Tā, — tiesību zaudēšana negrozami saistīta ar katorgu, neatkarīgi no ta noziedzīgā nodarījuma rakstura, par kuŗu šis sods nolikts, un no tās personas stāvokļa, kuŗai tas piemērots (25., 28., 29. un 30. p.p.). Notiesāšanai uz ieslodzījumu pārmācības namā tāpat seko tiesību zaudēšana neatkarīgi no nozieguma rakstura (26., 28. un 30. p.p.), bet kārtu tiesību zaudēšana saistīta ar pārmācības namu tikai muižniekiem, garīgas kārtas amatpersonām, goda pilsoņiem un tirgotājiem (26. p.), kamēr katorgai šis sekas ir arī attiecībā uz pārējo kārtu ļaudīm (25. p.). Bet 27. pants, kuŗā iet runa par cietuma soda savienošanu ar tiesību zaudēšanu, ir dibināts jau uz cita pamata. Še izšķiršā nozīme piekrit nodarītā nozieguma raksturam. Tiesa gan, — likums neizvirza vispārīgu kritēriju nozieguma novērtēšanai no ša viedokļa. Nepiešķirdams tiesai novērtēšanas brīvību, likums izsmeljoši uzskaita tos noziedzīgos nodarījumus, kuŗu izdarīšana savienota ar tiesību zaudēšanu, ja vainīgo notiesā uz ieslodzījumu cietumā. Teoretiski tādu jautājuma atrisinājumu gan nevarētu atzīt par apmierinošu.

Ja vērā ņem vispārīgo principu, ka noziedznieku īstenībā apkauno nevis par nodarīto uzliktais sods, bet gan, tas, ka viņš noziegumu izdarījis, ja tālāk vērā ņem to, ka pēc spēkā esošiem sodu likumiem tāds bargs sods, kā katorga paredzēts par veselu virkni politisku noziegumu, kuŗi gan bīstami valsts iekārtai, pret ko tie vērsti, tomēr kā tīri politiska rakstura noziegumi sevī nekā apkaunojoša šā vārda parastā nozīmē nesatur, — tad grūti atteikties no domām, ka šabloniski savienojot vienā vispārīgā kategorijā visas personas, kas sodamas ar katorgu u. t. t. likumdevējs grēko kā pret taisnību — tā arī pret sodīšanas līdzekļu ekonomijas principu, kas pilnā mērā arī sakāms par to noziegumu formelo uzskaitīšanu likumā, par kuŗiem cietuma sods negrozami savienots ne tikai ar politisku, bet arī ar goda tiesību zaudēšanu. Negribot janāk pie slēdziena, ka, tā kā likumdevējs absolūti neiespēj paredzēt visas varbūtējas katra atsevišķa gadījuma nokrāsas, daudz pareizāki būtu tāds lietas stāvoklis, ka likumdevējs dotu vispārīgu to noteikumu kritēriju, kad tiesai vajag, vai ejot soli tālāk, kad ta var ierobežot tiesības sakarā ar kaut kuŗu soda veidu, vai pat sakarā ar likumā noteikto minimalo soda mēru.

Pie šāda slēdziena nāk 1919. gada Vācijas jauno sodu likumu „Strafgesetzbuch“ projekts, kas izvirza kā tādu kritēriju noziedzīgā nodarījuma nodarīšanu aiz nekrietniem (negodīgiem) dzenuļiem (eine Tat, die auf ehrloser Gesinnung beruht), atstājot tiesai katrā atsevišķā gadījumā konstatēt vai šādi dzenuļi ir bijuši. Projekts tomēr tālāk apstājas pusceļā, izvirzīdams kā noteicošo momentu nevis nodarījuma smagumu, bet „in concreto“ uzliekamo sodu.

Ja konstatējot „ehrlose Gesinnung“ (75. §) vainīgajam piespriež nāves sodu vai spaidu darbus, tad tiesai obligatoriski jāierobežo tam tiesības, bet ja vainīgajam piespriež ieslodzījumu cietumā uz laiku ne mazāk par 6 mēnešiem, tad tiesa to var darīt, pie kam no tiesas atkarajas vai nu visā pilnībā ierobežot likumā uzskaitītās tiesības, — vai ierobežot tikai atsevišķas tiesības sakarā ar nodarījuma raksturu. Literatūrā izteiktas šaubas par Vācijas projektā uzņemtā vispārīgā kriterija formulējuma lietderību. Bet nav apšaubams, kā, ja beidzot attiecīgs formulējums tiks atrasts, — ceļš, pa kuŗu iet Vācijas projekts, jāatzīst par pareizu. Šeit izvirzīts princips, kas pastāv tiesību fakultatīvā ierobežošanā sakarā ar katra konkrēta nodarījuma apstākļiem, kas attaisno šādu tiesību ierobežojumu.

Šī fakultatīvitate var būt divpakāpeniska. Vai nu augšā minēto apstākļu konstatēšana uzliek tiesai pienākumu ierobežot tiesības (pirmā pakāpe), vai pat tādā gadījumā tiesību ierobežošana notiek pēc tiesas ieskata (otrā pakāpe).

Mūsu sodu likumu projekta pārstrādāšanas komisija neuzdrošinājās iet tik tālu. Paturot vispārīgi šinī jautājumā veco 1903. g. sodu likumu sistemu un tādā kārtā abzoluti savienojot tiesību zaudēšanu ar notiesāšanu uz katorgu, ieslodzījumu pārmācības namā (kas pārdēvēts par ilglaika cietumu) un ieslodzījumu īslaika cietumā, ja pēdējais piespriests par noziedzīgiem nodarījumiem, kas uzskaitīti projekta 27. p., — komisija tomēr taisa mēģinājumu fakultativitātes virzienā, un proti, ja tā varētu izteikties, negatīvā nozīmē.

Pēc komisijas projekta, tiesa, piespriežot ieslodzījumu īslaika cietumā, var, izņēmuma veidā, atsvabināt notiesāto no tiesību zaudēšanas, kas paredzēts projekta 27., 28. un 32. p.p. Tāds formulējums, kuŗa mērķis ir iedvest tiesai tādu pat apdomību minētā noteikuma piemērošanā, tomēr dod tiesai iespēju atturēties no tiesību ierobežošanas tur, kur tas nesaskaņotu ar taisnības sajūtu un lietderību.

Uz tāda komisijas lēmuma zināmu iespaidu darīja tas, ka pēc likuma tiesību zaudēšana aptver sevī arī aizliegumu kalpot armijā un flotē (projekta 28. panta 3. pk.) — un tā ka, saskaņā ar 27. pantu, tiesību zaudēšana ir savienota ar kaut kuŗu zādzības izdarīšanu, tad varam iedomāties gadījumu, kur izdara mazu zādzību ar nolūku izvairīties no kaŗa klausības. Pastāvot augšā pievestam formulējumam, sodošai varai ir iespēja apkarot arī aprādītos noziedzīgus nodarījumus. No noziedzīgā subjekta stāvokļa atsvabināšana no tiesību ierobežošanas šādā gadījumā būtu uzskatāma par „odiosu“, bet, no otras puses, tiesa, zināms, var izlietot savas tiesības arī notiesātā likteņa atvieglošanai, ja pēc lietas apstākļiem izrādītos, ka tiesību ierobežošana nesasniegtu mērķi.

Apspriežot jautājumu par iegūto tiesību ierobežošanu un, ņemot vērā starpību starp Latvijas un bij. Krievijas sabiedrisko iekārtu, komisija nolēma izmest no sodu likumiem tos noteikumus, kuŗi bija saistīti ar kārtu tiesībām.

27. panta jaunajā redakcijā komisija ievietoja aizrādījumu, ka tiesību ierobežošana seko katram apkaunošam sodam — tas ir ieslodzījumam katorgas un ilglaika cietumos, kā arī ieslodzījumam īslaika cietumā, ja šinī pēdējā gadījumā izdarīti noziegumi, kas paredzēti 27. pantā pievestā sodu likumu pantu uzskaitījumā.

Komisijā tika izteiktas domas, ka tiesību ierobežošana nav saistāma ar zināmu sodu, bet ta var atkaraties tikai no noziedzīgā nodarījuma

fakstura, no ta, cik lielā mērā konstatejami noziedznieka nekrietnie dzenuji un no vadošo motīvu kopzumas.

Neizbēgamā pēc likuma tiesību zaudēšana, kas savienota ar zinamu sodu, bieži ne ar ko nav attaisnojama un dažreiz uzskatama kā pārmērīgs formalisms. Sodošai varai nevajadzētu iejaukties intimā dzīvē un aizkārt mantas un mantojuma tiesības, jo še cieš ne tikai pats noziedznieks, bet arī viņa likumīgie mantinieki, kas nesaskan ar soda individualizāciju. Soda izciešanas laikā notiesātais zaudē iespēju pārvaldīt savu mantu, bet tad jau var iecelt aizgādni un nevis atņemt tam mantas tiesības uz visiem laikiem. Krievijā mantas un ģimenes tiesību zaudēšanai bija zināms attaisnojums. Uz katrgu notiesātos sūtīja tālu prom no viņu pastāvīgās dzīves vietas, kur viņi retumis atgriezās pēc soda izciešanas, paredzēdami, ka agrākā sabiedrībā ne visai labvēlīgi pret viņiem izturēsies.

Latvijā pastāv citādi apstākļi. Notiesātais uz ieslodzījumu katrgas cietumā pastāvīgi atrodas savas ģimenes un mantas tuvumā un sakars ar iecelto par viņa mantu aizgādni var būt ļoti ciešs.

Apspriežot projekta 28. p., komisija atzina, ka katrgas un ilglaika cietumos notiesātie, kā arī īslaika cietumā notiesātie par noziegumiem, kuŗi paredzēti 27. pantā uzskaitītos sod. lik. sevišķās daļas pantos, zaudē saistītās ar dienesta un sabiedrisko darbību tiesības. Pie tam komisija vispirms apstājās pie vēlēšanu tiesību ierobežošanas un pieņēma sekošu formulu, pēc Vācijas sodu likumu projekta parauga: „valsts un pašvaldības lietās balsot, vēlēties vai tikt vēlētam vai izlietot citas politiskas tiesības“. Tādā kārtā, piemēram, personai, kuŗai ierobežotas tiesības pēc projekta 28. p. — nav tiesības piedalīties referendumā.

Kaŗa sodu likumu pārstrādāšanas komisija izteikusi vēlēšanos, lai sodu likumos ievestu noteikumu, ka notiesājot uz ieslodzījumu īslaika cietumā, sod. lik. proj. 28. pantā paredzēto tiesību zaudēšanu tiesa var piespriest pēc sava ieskata un pie tam tikai gadījumos, kad piespriestais cietuma sods nepārsniedz trīs mēnešus. Ievērojot šo aizrādījumu, sodu likumu pārstrādāšanas komisija ieveda pie 28. panta sekošu piezīmi: „notiesājot uz ieslodzījumu īslaika cietumā, tiesa var izņēmuma veidā atsvabināt notiesāto no soda sekām“.

Tālāk komisija atzina, ka tiesību ierobežojumi attiecībā uz tirdzniecības-rūpniecības zīmju izņemšanu nav pielaižami, jo tāds aizliegums ir novecojies un tas dibināts uz vecā likuma par pirmās un otrās ģildes tirgotāju kārtu tiesībām. Bez tam, ja noziedzīgs nodarījums saistīts ar vainīgā profesiju, tad tiesības var ierobežot uz sod. lik. projekta 31. panta pamata.

Vispārīgi atzīstot, ka tiesības ierobežojamas tikai uz likumā norādītiem pamatiem, komisija nolēma dot tiesai fakultatīvu tiesību neierobežot tiesības notiesātiem uz ieslodzījumu īslaika cietumā.

29. pantā (agrākā 31. p.) komisija ieveda pārgrozījumu vienīgi attiecībā uz šini pantā pievesto termiņu katrgas cietumam, noteicot šo termiņu — 15 gadus, pie kam panta otrā daļā aprādīto termiņu saīsināšanu var izdarīt tikai tiesa.

Lai saskaņotu projekta 31. pantu ar 26. panta tekstu, komisija otrā daļā ieveda noteikumu, kā naudas sods nāk par labu valstij.

Projekta 32. pantā komisija atzīmēja, ka pie atsvabināšanas no ieslodzījuma, ja notiesātie paši neizvēlas dzīves vietu — tādu viņiem noteic iekšlietu ministrs,

Nemot vērā to, ka nometnāšanā, kuŗa agrāk sekoja katorgas cietumam, tagad atcelta, komisija pagarināja līdz 3 gadiem termiņu, kuŗā katordzniekiem aizliegts bez vietējās policijas sevišķas atļaujas atstāt izvēlēto vai norādīto dzīves vietu pēc soda izciešanas.

Agrākā Sod. lik. 34. p. pirmo piezīmi — par pierakstīšanos, otro — par nepieņemšanu valsts dienestā un trešo — par pirmstermiņa atsvacināto ierobežošanu dzīves vietas izvēlē un maiņā, komisija izslēdza, — pirmo aiz obligatoriskas pierakstīšanās atcelšanas, — otro — kā pilnīgi lieku, jo 28. pantā jau ievests aizliegums kalpot valsts dienestā un trešo tādēļ, ka komisija izstrādājusi sevišķus noteikumus par pirmstermiņa atsvabināšanu, kuŗi ievietoti pielikumā pie projekta 20. panta.

Projekta 33. pantā komisija, tāpat kā iepriekšējā ierobežoja katordzniekiem brīvību mainīt dzīves vietu bez policijas atļaujas, pagarinot termiņu (līdz 10 g.), kuŗā tie atstājami priekšniecības uzraudzībā; šis termiņš saisinams ar iekšlietu ministra atļauju līdz 3 gadiem. Šini termiņā tiem, kas pavadījuši novietošanas vietā noteikto laiku, neskatoties uz to, ka tiem ir dota brīvība mainīt dzīves vietu, — tomēr jāpaziņo policijai par izvēlēto dzīves vietu, kur tie var pārcelties ar sevišķu atļauju (ceļa biļeti).

Komisija atzina, ka bijušiem katordzniekiem arī pēc 10 gadiem nav tiesība uzturēties valdības sevišķi norādītos apvidos.

Pie 34. panta.

Komisija nolēma izmest aizrādījumu par naudas piesavināšanos, kas ieņemta par šini pantā minēto mantu pārdošanu. Viens komisijas loceklis atzina, ka šāds aizrādījums ir nepieciešams, jo bez tā pavairtos gadījumi, kad tādu naudu piesavina dienestpersonas.

Pie 37. panta.

Komisija atzina, ka sabiedrība jāaizsargā no personām, kuŗas patoloģiskā stāvokli spējīgas izdarīt 37. pantā minētos noziegumus; tādas personas nav atstādamas vecāku uzraudzībā, bet jāievieto dziedniecības iestādē. Tā ka, tādi slimie ievietojami dziedniecības iestādē ne tik daudz ārstēšanas nolūkā, cik izolēšanas dēļ, jo tie apdraud sabiedrības drošību, tad tiklīdz tie sabiedrībai nav vairs bīstami, — atkrīt arī vajadzība turēt tos dziedniecības iestādē. Būtu netaisnīgi noteikt, ka garā slimie turami dziedniecības iestādē „līdz izveseļošanai“, jo tad tie būtu jātur līdz mūža galam, tādēļ komisija nolēma, ka tādas personas turamas dziedniecības iestādē tikai līdz tādai viņu veselības stāvokļa uzlabošanas pakāpei, kā tie sabiedrībai nav vairs bīstami.

Šis domas izteiktas 37. pantā trešā daļā, kuŗa skan: „šos sabiedrības aizsardzības līdzekļus tiesa atceļ, ja pēc pārbaudīšanas atzīst, ka persona pret kuŗu tādi izlietoti, sabiedrībai vairs nav bīstama“.

Pie 38., 39., 53., 54. un 55. p. p. par nepilngadīgiem noziedzniekiem.

Abzoluto nodarījumu nepieskaitamības periodu komisija noteica līdz 12. g. vecumam, relativo — no 12.—21. gadam, sadalot pēdējo divās daļās: no 12.—17. un no 17.—21. g.g.

Projektējamās pantos noteikts, ka nepilngadīgiem relatīva soda nepieņemamības periodā var piemērot divējādus līdzekļus: ja nepilngadīgais (12—17 g.) atzīts par vainīgu, tad to ievieto audzināšanas-labošanas iestādē, kas uzskatāms kā sods, bet ja tiesa atzīst, ka nepilngadīgais izdarīdams šādā vecumā noziegumu, nav sapratis aizprāta vai tikumiskas neattīstības nodarāmā raksturu un nozīmi, vai nav varējis tādēļ vadīt savu rīcību, tiesa nodod to vecāku uzraudzībā, vai ievieto to audzināšanas iestādē, kurai piemīt tikai pedagoģisks raksturs.

No 53. p. komisija apzināti izmeta aizrādījumu, ka nepilngadīgie, ja audzināšanas-labošanas iestādē nav vietu, ievietojami sevišķās telpās, pie cietumiem, atrodot, ka tāds aizrādījums aizkavētu audzināšanas-labošanas iestāžu attīstīšanos.

Tālāk komisija atzina, ka represijām, pret 17—21 g. veciem nepilngadīgiem noziedzniekiem jābūt stingrākam — pat līdz ieslodzījumam katorgas cietumā — bet tiesību ierobežojumi attiecināmi tikai uz tiem nepilngadīgiem noziedzniekiem, kuri notiesāti uz ieslodzījumu katorgas cietumā.

Piemērojot nepilngadīgiem soda nosacītu atļaušanu, uzraudzības periodā tie nododami audzināšanas iestādē, vai vecāku uzraudzībā.

Pie 44. panta.

Apspriedusi 44. pantu, komisija nolēma izmest teikumu „kas cēlušās no draudiem, pretlikumīgas vardarbības vai cita iemesla“, atrodot, ka šī gadījumā smaguma punkts guļ briesmu nenovēršamībā, bet minētais teikums tikai padara panta saturu nesaprotamāku.

Pie 49. panta.

1903. g. sodu likumu vispārējā daļā vismazāk apmierina noteikumi par noziedzīgu līdzdalību. Šo likumu 51. pants, kurš runā par šo jautājumu, skan sekoši: „par līdzdalībniekiem noziedzīgā darbā, izdarītā no vairākām personām, kuŗas vienojušās uz tā izdarīšanu vai apzinīgi darbojušās kopīgi, uzskatāmi tie, kuŗi: 1) tieši izdarījuši noziedzīgo darbu vai piedalījušies tā izpildīšanā; 2) uzmodinājuši citu uz līdzdalību noziedzīgā darbā; 3) bijuši par pabalstītājiem, piegādājot līdzekļus vai novēršot šķēršļus, vai piepalīdzot noziedzīga nodarījuma izdarīšanai ar padomu, aizrādījumu vai solījumu nelikt šķēršļus to izdarīšanai, vai to noslēpt

Smaga nozieguma vai nozieguma līdzdalībnieki sodāmi ar to sodu, kāds likumā paredzēts par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, tikai pabalstītājam, kuŗa palīdzība bijusi nesvarīga, sods mikstināms pēc 53. pantā paredzētiem noteikumiem. No pārkapuma dalībniekiem sodāms tikai tieši viņa nodarītājs vai arī tas, kuŗš piedalījies viņa faktiskā izvešanā; uzskatītājs un pabalstītājs atbild tikai sevišķos likumā paredzētos gadījumos.

Sevišķas personīgas attiecības vai apstākļi, kas noteic, palielina vai pamazina kāda līdzdalībnieka atbildību, neatsaucās uz pārējo atbildību.

Līdzdalībnieks, kuŗš atsacījies no līdzdalības noziedzīgā darbā un laikā izlietojis visus līdzekļus noziedzīga darba novēršanai, atsvabināms no soda“.

Augšā pievestie likuma noteikumi pamatojas uz līdzdalībnieku „vienošānās“ un „solidars“ atbildības principiem, kas jau ir apgāsti no tagadējo laiku teorijas. Tas izriet no 51. panta burtiska teksta. Kā likuma

sastādītāji piedevuši minētam pantam taisni aprādīto nozīmi, redzams no likuma komentatora Taganceva paskaidrojumiem, kuŗš ir arī panta autors, — Tagancevam sekojis arī kasācijas senats ar saviem paskaidrojumiem.

„Līdzdalības galvenā pazīme vispār“, saka Tagancevs, „ir vienošanās uz vienu vai vairākiem noziedzīgiem darbiem“.

Arī senats savā 1908. g. spriedumā № 4, pazīstamā Viborgas uzsaukuma lietā paskaidro, „ka pēc Sodū lik. 51. p. līdzdalības galvenā pazīme ir vienošanās uz vienu vai vairākiem noziedzīgiem darbiem un ka pēc pievestā panta tiešas ispratnes visi līdzdalībnieki nes solidarū atbildību par noziedzīgu uodarījumu, kas izdarīts pēc vienošanās (norunas); lai kādu lomu no viņiem būtu izpildījis un lai kāds apjoms arī būtu katrai personīgai darbībai, — katra apsūdzētā līdzdalības pakāpe ir atzīstama par vienu nādu“. Gan citā vietā Tagancevs paskaidro, ka personu var atzīt par līdzdalībnieku arī pie „vienpusējas“ vienošanās, kad ta, piemēram, apzinīgi darbojusēs līdzī otrai personai noziegumu izdarot, tomēr tāds vienošanās — šī savvērestības modernizētā jēdziena (Komplott-Theorie) — iztulkojums runā pretim vienošanās jēdziena burtiskai nozīmei, ar kuŗu negrozami saistīta dalībnieku savstarpēja piekrišana vai nu ta būtu notikusi tieši vai arī klusu ciešot. Atzīstot par neiespējamu turēties pie tik šaura „noziedzīgas līdzdalības“ jēdziena iztulkojuma, Tagancevs pieķeras vārdam „vienošanās“, patvaļīgi piešķīj viņam nozīmi, kāda tam nevar būt, kaut gan būtu vienkāršāki bijis pavisam atteikties no šī vārda, kuŗš nav nepieciešami vajadzīgs līdzdalības jēdziena konstrukcijai. Līdzdalība, kā to atzīst Tagancevs, iespējama arī pie vienpusējas apzināšanās. Bet tādā gadījumā, nodibinot līdzdalību, teoretiski pareizi pamatoties uz noziedzības minimumu, kā normalo tipu, t. i. jāiziet no vienpusējas apzināšanās, kādēļ netikai ir lieki, bet arī ir loģiski nepareizi pieskaitīt jēdzienam „vienošanās“ arī vienpusēju apzināšanos, kā to dara 51. pants līdzšinējā redakcijā. Līdzdalība, protams, vienmēr būs arī pievienošanās, bet vienošanās elements tādā gadījumā ir tikai kvalificējošs pluss, līdzīgi organizācijas elementam jēdzienā „banda“, kuŗas pamatā taču arī ir vienkāršas līdzdalības princips.

Tālāk 51. panta redakcijā pielaistas dažas nepilnības, galvenā kārtā definējot līdzdalības trīs pamatprincipus: 1) līdzdarību, 2) uzkūdišanu un 3) pabalstīšanu. Jēdziens „līdzdarītājs“ (Mittäter) īstenībā ir pilnīgi izsmelts ar „pieđališanos noziedzīga nodarijuma izpildīšanā“. Pavisam nesaprotami ir aizrādīt itkā uz citu šī jēdziena veidu, kas pastāvētu „tiešā nodarišanā“. Šī terminoloģija jau ļoti atgādina 1845. gada sodū likumu 12. pantu. Starp „tiešu nodarišanu“ un „izpildīšanu“ nav nekādas starpības. Ja, turpretīm, ir domāts nodibināt pretstatu „pieđališanās izpildīšanā“ pašai „izpildīšanai (nodarišanai) tad pantā par līdzdalību ir ievests jēdziens par vienizdarītāju (Einzeltäter), kādam jēdzienam te nav vietas.

Turpretīm, jēdziens „uzkūditājs“ pēc 1903. g. sod. lik. 51. panta nav pietiekoši plašs. Uzkūdit otru var netikai uz līdzdalību noziedzīgā darbā — ta būtu līdzdarinieka uzkūdišana, — bet arī noziedzīga darba izdarīšanu; šis ir uzkūdišanas pamata tips, proti, izdarītāju uzkūdišana uz noziedzīga darba izdarīšanu. Fēdējā gadījumā teoretiski ir nepareizi runāt par darītāja „līdzdalību“ jo tehniskā nozīmē līdzdalība te ir tikai uzkūditāja pusē.

Visvairāk, tomēr, 51. pants līdzšinējā redakcijā pelna pārmetumu tai daļā, kuŗa nosaka pabalstītāja (Gehilfe) sodamību. Ir zināms, kāda bagāta literatūra ir jautājumā par izdarītāja un pabalstītāja jēdzienu nošķīrošanu. Uz šī pamata attīstītām teorijām (objektīvām, subjektīvām un jauktām) ir

savi priekšstāvji starp kriminaltiesību zinātnes korifejiem. Agrāko sodu likumu sastādītāji itkā pieskaitāmi tiem mācītiem, kuŗi noliedz iespējamību vilkt pēc būtības robežu starp izdarītāju un pabalstītāju un kuŗi, kā tas augšā aprādīts pamato pabalstītāja sodamību uz viņu „solidarās” atbildības par nodarīto, kas runā pretīm kardinalprincīpam izteiktam arī mūsu kriminalprocesu likumu 15. pantā, — kā kriminallietās katrs nes atbildību pats par sevi.

Ieskats par dalībnieku solidaro atbildību pamatojas uz nepareizu izpratni, kādu piešķir tā sauktai pabalstīšanas „aksesoriskai dabai”. Ne iekš tā pastāv lieta, itkā pabalstītāja liktens sekotu darītāja liktenim, kā tas ir civiltiesībās, kur res accessoria seko res principalis liktenim. Aprādītās formulas iepriekšēja nozīme, tagadējas teorijas izveidojumā, pastāv tikai iekš tā, ka no izdarītāja nodarītā apjoms nosaka pabalstītāja atbildības objektīvo apjomu. Tas ir jau kas cits, nekā tā vispārējā princīpa speciela piemērošana, ka noziedznieka atbildību noteic iestājošos seku apjoms, jo viņš tās paredzējis vai (neuzmanības gadījumā) varējis paredzēt, resp. tās tam bija jāparedz. Pabalstītāja atbildība arvien jo projam paliek individuāla. Izejot no „solidarās” atbildības princīpa, 51. pants nosaka vienādu atbildību izdarītājam un pabalstītājam, bet līdz ar to nokļūst ar sevi pretrunā, uzstādot kategorisku noteikumu, ka pabalstītājam, kuŗa līdzdalība mazsvarīga, sods mīkstināms pēc 53. panta noteikumiem. Atkal vecā sodu likuma atbalss (121. p.). Panta pirmā daļā pilnīgi pareizi dēfinējot pabalstītāju ka tādu darboni, kuŗš piegādājis līdzekļus, novērsis šķēršļus vai devis padomu, norādījumu vai solījumu nelikt šķēršļus noziedzīga nodarījuma izdarīšanai vai to noslēpt — citiem vārdiem, kuŗa fiziska vai intelektuāla līdzdalība bijusi nesvarīga (salīdzinot ar noziedzīga nodarījuma sastāva izpildīšanu), šis pats 51. pants, savā otrā daļa tomēr izdala tā sauktā „svarīga pabalstītāja” tipu, proti, XIX. gadu simteņa pirmās puses teoretīku „Hauptgehilfe”. Tas ir — *contradictio in adiecto*. Svarīga pabalstītāja nav un nevar būt, jo starpība starp pabalstītāju un līdzdarītāju tikai iekš tā var pastāvēt, ka pabalstītājs neizdara nekā svarīga augšaprādītā nozīmē. „Pabalstītājs” un „pabalstītājs, kuŗa palīdzība bijusi nesvarīga” ir tautoloģija. Tāpēc soda mīkstināšana, īstenībā piemērojama katram pabalstītājam, kā tādām.

Tālāk, 51. panta pirmās daļas formulējuma vispārējais trūkums pastāv iekš tā, ka nav norādījumu uz to, vai līdz nodomātu uzskūdišanu un pabalstīšanu sodama arī neuzmanīga. Tagadējā teorija pretēji novecojušai doktrinai, pietiekošā mērā ir noskaidrojusi neuzmanīgas uzskūdišanas un pabalstīšanas konstrukcijas iespējamību. Tagadējās tiesības no „*minima non curat praetor*” redzes stāvokļa atstāj neuzmanīgu uzskūdišanu vai pabalstīšanu nesodītu. Bet tad to vajag izteikt likumā, ko mēs 51. pantā neredzam. Kas attiecas uz līdzdarītājiem, tad viņi var izdarīt neuzmanīgu darbu (piem. vairāki strādnieki kopīgi sviež balķi no mājas jumta, bez pietiekošu aizsargu līdzekļu lietošanas), bet tādu darbu nevar arī atstāt nesodītu. Tā kā 51. pantā vispār nav norādījumu uz starpību starp nodomu un neuzmanību, tad arī šī jautājuma izšķiršana apšaubama.

Augšā aprādītie trūkumi spiež 51. pantu (projekta 49. p.) izlabot sekošā kārtā:

Nepieciešami jāatmet katrs norādījums uz „vienošanas”. Attiecībā uz uzskūdišanu un pabalstīšanu ir tieši jānosaka nodoma esamību, priekš kuŗa saskaņā ar augšā pievesto, vajadzīga vismaz vienpusēja apzināšanās. No

„līdzdarbības“ jēdziena jāizslēdz „tieša nodarīšana“, bet viņa iekšējā puse jāformulē tā, lai neizslēgtu atbildību neuzmanības gadījumā. Pēdēji, nepieciešami norādīt uz izkūdišanas pamata veidu, — proti, izdarītāja uzkūdišanu, un pavisam atnest neiespējamo „svarīgo pabalstītāju“ kategoriju.

Pēc tādiem izlabojumiem projekta 49. panta pirmā daļa būtu rediģējama sekošā veidā.

Noziedzīgā nodarījumā, kuŗš izdarīts no vairāk personām par līdzdalībniekiem skaitas tie, kuŗi: 1) apzinīgi kopīgi piedalījušies noziedzīga nodarījuma izvešanā; 2) ar nodomu uzkūdijuši citu uz noziedzīga darba izpildīšanu vai līdzdalību tanī; 3) bijuši kā pabalstītāji, ar nodomu piegādājot līdzekļus vai novēršot šķēršļus, vai piepalīdzot noziedzīga nodarījuma izdarīšanai ar padomu, aizrādījumu vai solījumu nelikt šķēršļus ta izdarīšanai vai to noslēpt.

Smaga nozieguma vai nozieguma līdzdalībnieki sodami ar to sodu, kāds likumā paredzēts par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, bet pabalstītājam sods mīkstinams pēc 53. (projekta 51.) pantā paredzētiem noteikumiem.

No pārkāpuma līdzdalībniekiem sodams tikai tas, kas piedalījies tā izpildīšanā; uzkūditājs un pabalstītājs atbild tikai sevišķos likumā paredzētos gadījumos.

Bet tie vēl nav visi izlabojumi, kas vajadzīgi šinī pantā. Pēc šī panta ceturtās daļas līdzšinējas redakcijas tā saucamās „sevišķas personīgas attiecības un apstākļi“, kuŗos atrodas kāds no dalībniekiem, nekad neatsaucās uz pārējo atbildību. Šis princips pats par sevi vispār ļoti pareizs, tomēr savās galējās konzekvencēs rada sekas, kuŗas nav ciešamas. Pietiek aizrādīt kaut tikai uz gadījumu, kad privatpersona uzkūda „dienestpersonu“ izdarīt noziegumu. Pēc 51. panta līdzšinējas redakcijas tāds uzkūditājs nav sodams, jo viņa personā trūkst tās sevišķās attiecības, kuŗas atšķir dienestpersonu no privatpersonas.

Vakareiropas likumdevēji tāpēc atšķir personīgās attiecības un apstākļus, kas palielina vai pamazina atbildību (piemēram tēva slepkavības pastiprināta sodamība), no tiem, kuŗi objektivizējas tā sakot pašā noziedzīgā darbā vai, izsakoties tehniski, nosaka tā noziedzīgo dabu (piemēram dienestpersonas sevišķas attiecības pret valsti noziedzīgos nodarījumos, kuŗiem ir tīri dienesta nozieguma raksturs) šādu attiecību trūkums līdzdalībnieku personā neizslēdz viņu atbildību. Tikai viņa atbildībai jābūt vieglākai, jo sevišķas attiecības un noteikumi, kuŗos zināma persona atrodas, rada tās pastiprinātu atbildību. To var viegli panākt, ievēdot noteikumu par soda obligatorisku mīkstināšanu tam līdzdalībniekam, kuŗa personā šīs sevišķās attiecības un apstākļi iztrūkst, pieturoties pie Soda likumu vispārējiem noteikumiem, t. i. 53. (projekta 51.) panta kārtībā.

Tādā kārtā projekta 49. panta otrā daļa skanētu: sevišķas personīgas attiecības un apstākļi, kuŗi palielina, pamazina vai izslēdz kāda dalībnieka sodamību neatsaucās uz citu atbildību.

Sevišķas personīgas attiecības un apstākļi, kuŗi nosaka darba noziedzīgo dabu, neizslēdz tā līdzdalībnieka atbildību, kuŗš šādās attiecībās vai apstākļos neatrodas, bet sods viņam mīkstinams uz 53. (projekta 51.) pantā aprādītiem nosacījumiem.

Līdzdalībnieks, kuŗš atsacījies no līdzdalības noziedzīgā darbā un izlietojis laikā višus līdzekļus noziedzīgā darba novēršanai, atsvabināms no soda.

Pie 52. panta.

Komisija atzina, ka iepriekšējā apcietinājumā pavadītā laikā ieskaitīšana attiecinama uz visiem brīvības atņemšanas veidiem.

Pie 57. panta.

Komisija izslēdza piezīmi, jo tai bija nozīme tikai bij. Krievijas laikā, kad paraleli piemēroja dažādus kriminalkodeksus. Latvijā šī piezīme zaudējusi savu nozīmi.

Pie 61. panta.

Šinī pantā, kurā paredzēti gadījumi, kad noziedznieks līdz sprieduma pasludināšanai izdara vairākus pilnīgi vienādus vai vienāda veida noziedzīgus nodarījumus aiz ieraduma pie noziedzīgas darbības, — komisija ievēda svarīgu papildinājumu.

Tā kā ieslodzījumu katorgas cietumā uz visu mūžu faktiski nav iespējams pagarināt, tad radās vajadzība atrast citādu līdzekli, ar ko šo sodu varētu padarīt smagāku — un komisija atzina, ka tādos gadījumos jāaizliedz nosacīta soda atsvabināšana no soda tālākas izciešanas, pirms nav pagājuši 20 gadi.

Neizslēdzot iespējamību izdarīt aiz hulīganiskām tieksmēm arī citus noziedzīgus nodarījumus, likās vērtīgi īpaši par to atzīmēt veselā atsevišķu gadījumu virknē, kā hulīganisms, sodams pēc Sodu likumu 262¹. panta, — pats par sevi tiek uzskatīts par smagāku noziegumu. Gala slēdzienā komisija palika pie soda paaugstināšanas par katru noziedzīgu nodarījumu, kurš izmests aiz hulīganiskām tieksmēm. Bieži savienodamies ar citu patstāvīgu noziegumu, hulīganisms katrā atsevišķā gadījumā var tikt no tiesas kvalificēts kā īpašs noziedzīgs nodarījums neļauņprātīgas palaidnības veidā, vai kā noziedzīgs nodarījums, kurš izvests aiz ļaunprātīgas palaidnības tieksmēm, skatoties pēc lietas apstākļiem un atkarībā no tās nokrāsas, kādu noziegums pieņēmis.

No tiesas atkarājas noteikt kur atrodas pārkāpuma smaguma punkts.

Saskaņā ar izleikto, komisija galīgā slēdzienā nolēma ievest Sodū likumos vispārējā daļā sevišķu 62. pantu ar sekošu saturu: uz iepriekšējā (61.) pantā nodibinātiem pamatiem sodam jātiek paaugstinātam tai gadījumā, ja noziedzīgais nodarījums izdarīts aiz hulīganiskām tieksmēm, izsauktām no sevišķas nemotivētas ļaunprātības, bez jebkāda ierosinājuma no cietušā puses.

Pie 64. panta.

Komisija noraidīja priekšlikumu par termiņa pagarināšanu nosacītai pirmstermiņa atsvabināšanai attiecībā uz 64. p. pirmā punktā aprādīto gadījumu, bet atzina, ka šē piemērojama turēšana važās, kas uzskatama ne tikai kā līdzeklis jauna nozieguma aizkavēšanai, bet arī kā sods. Šis papildu sods nepieciešams 64. pantā pievestos gadījumos, lai nepaliktu nesodīts cietumā izdarītais noziegums pēc sprieduma pasludināšanas.

Termiņus turēšanai važās komisija noteikusi sakarā ar nodarītā nozieguma smagumu un piespiesto sodu.

Pie 66. panta.

Nemot vērā to, ka attiecīgos gadījumos nāves soda vietā tagad likts ieslodzījums katorgas cietumā uz visu mūžu, komisija noteica šādiem noziegumiem noilguma termiņu — 15 gadus.

Pie 70. panta.

Komisija atzina, ka notiesātā likteņa mīkstināšana pāri tām robežām, kas norādītas Sodū likumos vai viņa vainas pilnīga piedošana atkarājas no Valsts Prezidenta. Prezidentam šī tiesība piešķirta „ad hoc“ katra atsevišķa notiesātā lietā. Vispārēja amnestija pieder Saeimai.

Rīgā, 1923. g. 9. janvārī.

Tieslietu ministrs V. Holcmanis.

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0309069135

15-923